

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ
зі спеціальності
“БАНКІВСЬКА СПРАВА”
(освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр)

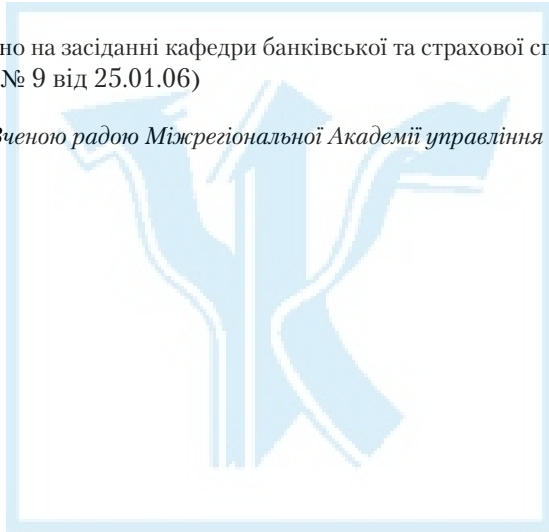
МАУП

Київ 2006

Підготовлено старшим викладачем кафедри банківської та страхової справи *О. М. Кушнір*

Затверджено на засіданні кафедри банківської та страхової справи (протокол № 9 від 25.01.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Кушнір О. М. Програма комплексного державного екзамену зі спеціальності “Банківська справа” (освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр). – К.: МАУП, 2006. – 65 с.

Програма містить пояснювальну записку, зміст програми комплексного державного екзамену з навчальних дисциплін спеціальності “Банківська справа”, питання для самоконтролю і коментарі для них, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Державний комплексний екзамен зі спеціальних дисциплін спеціальності 6.050105 “Банківська справа” здійснюється наприкінці навчального процесу за програмою підготовки бакалаврів з банківської справи після завершення виробничої практики для виявлення якості підготовки студентів як спеціалістів з банківської справи.

Завдання державного комплексного екзамену охоплюють основні питання з дисциплін “Банківські операції”, “Грошово-кредитні системи зарубіжних країн”, “Аналіз банківської діяльності”, “Центральний банк і грошово-кредитна політика”.

Для полегшення підготовки до екзамену в кінці програми наведено список основних літературних джерел, де можна відшукати правильні відповіді на поставлені питання екзамену.

Екзамен є узагальнюючим та підсумковим контролем, який покликаний виявити обсяг знань та практичних навичок, здобутих студентами протягом вивчення дисциплін, що виносяться на державний екзамен.

Для проведення екзамену створюється державна екзаменаційна комісія, яка оцінює відповіді студентів.

Оцінка виставляється за чотирибальною системою.

Оцінка “відмінно” виставляється студенту, який ґрунтовно і повно викладає вивчений матеріал; виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує власні думки, застосовує знання на практиці, показує вміння працювати з нормативною базою, наводить необхідні приклади за підручниками; здатний здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки та узагальнення; викладає матеріал послідовно і правильно з позицій норм літературної мови.

Оцінка “добре” виставляється студенту, який дає відповідь, що задовольняє вимоги, які висувуються до оцінки “відмінно”, але припускається помилок та поодиноких недоліків у послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

Оцінка “задовільно” виставляється студенту, який виявляє знання і розуміння основних положень теми; викладає матеріал не повною мірою і припускається помилок у формулюванні правил, визначень; не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати власні думки і виявляє утруднення щодо добору прикладів; викладає матеріал непослідовно і припускається помилок у мовленнєвому оформленні.

Оцінка “незадовільно” виставляється студенту, який виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу відповідного розділу, у формулюванні правил і визначень припускається помилок, що спотворюють їх зміст, непослідовно і невпевнено викладає матеріал. Оцінка “незадовільно” виставляється студенту й тоді, коли він виявляє повне нерозуміння матеріалу.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ “БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ”

Тема 1. Створення та організація діяльності комерційного банку

Передумови становлення і розвитку банківської справи. Комерційні банки як специфічний суб’єкт господарювання. Роль банків у розвитку економіки країни. Види банків, їх операції.

Принципи організації діяльності банку. Банківські операції. Зміст і класифікація пасивних операцій. Сутність активних операцій. Реалізація функцій банку.

Порядок заснування банківської установи. Документальне оформлення реєстрації. Причини відмови НБУ в реєстрації банку. Порядок відкриття філіалів та представництв комерційного банку. Організаційна структура та управління комерційного банку. Ліцензування банківської діяльності. Перелік ліцензованих операцій. Умови відкликання банківської ліцензії.

Типова організаційна структура установи банку. Структура апарату управління, структура та завдання основних функціональних підрозділів банку. Визначення філії, представництва, територіально відокремленого безбалансового відділення, принципи їх функціонування.

Література [1–3; 40; 43; 45; 71–73; 75–77; 80; 95; 100; 103]

Тема 2. Формування ресурсів комерційного банку

Економічна характеристика ресурсів банку. Склад, структура ресурсів банку. Особливості формування власних банківських коштів. Принципи формування власного капіталу та його значення. Способи збільшення статутного капіталу банку.

Вклади і депозити як важливе джерело банківських ресурсів. Види залучених (депозитних) коштів банку: депозити (вклади) до запитання, термінові, або строкові, умовні. Поняття простих та складних відсотків, порядок їх нарахування. Фактори процентної ставки. Структура депозитного договору, порядок його укладення. Методи страхування вкладних операцій.

Запозичені кошти комерційного банку. Кредити, отримані в інших банках, у тому числі в НБУ. Умови отримання міжбанківських кредитів. Види та порядок отримання кредитів НБУ. Макроекономічні умови формування запозичених коштів банку.

Управління ресурсами банків, взаємозв'язок з прибутковістю і ліквідністю банку.

Література [1; 3; 20; 29; 53; 71–73; 75–77; 80; 95]

Тема 3. Розрахунково-касові операції банків

Платіжний оборот і його структура. Принципи організації платіжної системи, готівкових та безготівкових розрахунків. Способи, види та форми безготівкових розрахунків. Правила проведення безготівкових розрахунків. Документообіг.

Відкриття рахунків у банку. Поточні рахунки: документація для відкриття, умови, перелік операцій. Бюджетні рахунки. Депозитні рахунки в національній валюті: порядок відкриття та використання. Особливість відкриття рахунків в іноземній валюті. Обслуговування і закриття рахунків.

Порядок розрахунків за товарними і нетоварними операціями. Класифікація платіжних інструментів. Види і порядок оформлення розрахункових та платіжних документів. Форми та схеми безготівкових розрахункових та платіжних документів: платіжні доручення; платіжні вимоги-доручення; чеки; акредитиви.

Порядок надання клієнтам банку розрахункових послуг. Сфери застосування, переваги та недоліки окремих форм безготівкових розрахунків та способів платежу.

Міжбанківські розрахунки та їх забезпечення. Принципи і структура СЕП. Функції РРП та ЦРП. Кореспондентські відносини між банками.

Платіжні картки, їх призначення та види, вигоди їх застосування.

Організація готівкових розрахунків суб'єктів господарювання. Кругообіг готівкових грошей. Організація надходження грошей до

кас комерційних банків. Касові послуги комерційних банків. Прогнозування обороту готівкових грошей у банках. Касова дисципліна і контроль за її дотриманням.

Література [1; 3; 10; 18; 27; 28; 30; 44; 51; 71–73; 75–77; 80; 95; 102]

Тема 4. Операції банків з вексями

Економічна сутність та функції векселів. Різновиди векселів, особливості їх дії та обігу. Діючі види векселів, економічні форми векселів. Механізм функціонування векселів в Україні. Видача і передавання векселів. Реквізити та приналежність векселів. Зміст і форма простих та переказних векселів. Ознаки та сфера обігу простого та переказного векселів. Операції банку з вексями: інкасування, індокамент, аваль, акцепт, інкасо, зберігання, доміляція та ін.

Економічна сутність, види, функції акцепту. Акцептний кредит, його форми, ефективність і ризики. Аваль, його сутність і особливості написання. Механізм авального кредиту. Механізм формування процесу врахування векселів у банках; перевірка юридичної та економічної надійності векся. Розрахунок дисконту.

Економічна сутність застави векселів. Особливості договору застави. Інкасо векселів: сутність і функції. Види і правила здійснення інкасових операцій. Механізм платежу, погашення і опротестування векселів.

Учасники операцій з інкасування векселів. Документообіг та порядок здійснення інкасування векселів. Оплата векся за дорученням клієнта.

Література [1; 3; 8; 15; 27; 49; 50; 71–73; 75–77; 80; 91; 95]

Тема 5. Кредитні операції банків

Загальна характеристика кредитних операцій комерційних банків. Сутність і види кредиту. Принципи кредитування та кредитної політики.

Використання простих, спеціальних і контокорентних рахунків у кредитуванні.

Форми кредитування: споживчий, банківський кредити, лізинг, іпотека, кредити комерційний, міжбанківський, бланковий, консорціумний.

Етапи процесу кредитування. Поняття “кредитоспроможність”, значення і елементи системи оцінювання. Розрахунки основних показників фінансового стану позичальника. Зарубіжний досвід оцінки кредитоспроможності позичальника.

Основні умови і форми погашення позичок. Контроль використання позичок.

Форми забезпечення кредитів. Заходи мінімізації втрат від кредитного ризику.

Загальні принципи і методи управління процентною ставкою за кредитом.

Література [1; 3–7; 12–14; 16; 17; 26; 29; 32; 53; 62; 71–73; 75–77; 80; 85; 93; 95; 99]

Тема 6. Операції банків з цінними паперами

Поняття та сутність цінних паперів. Ринок цінних паперів, його учасники. Поняття операцій банку з цінними паперами. Сутність і основні напрями емісійної діяльності банку. Етапи емісійної діяльності.

Порядок розміщення акцій та облігацій на ринку, варіанти їх продажу. Використання депозитних і ощадних сертифікатів.

Напрями інвестиційних операцій банків з цінними паперами: визначення цілей, горизонту і форми інвестицій; інвестиційний аналіз. Види цінних паперів у портфелі банку. Портфель цінних паперів банку: торговий, на продаж, до погашення, в асоційовані та дочірні компанії.

Етапи інвестування. Фундаментальний та технічний аналіз. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності. Управління портфелем цінних паперів. Порядок формування резерву на покриття можливих втрат від операцій з цінними паперами. Ризики банку за операціями з цінними паперами, методи їх мінімізації.

Види професійної діяльності банків на ринку цінних паперів: фінансове посередництво, управління та організаційно-технічне обслуговування операцій з цінними паперами.

Література [1; 3; 8; 9; 22; 39; 50; 71; 73; 75–77; 80]

Тема 7. Банківські інвестиції

Економічна сутність інвестицій. Валові та чисті інвестиції. Фактори обсягу інвестицій, їх класифікація.

Форми регулювання інвестиційної діяльності. Капітальні вкладення, принципи і методи їх фінансування.

Фінансування будівництва. Довгострокове кредитування капітальних вкладень малого підприємництва і об'єктів виробничого призначення.

Моделі оцінювання та реалізації інвестиційного проекту. Інвестиційні ризики. Диверсифікація, її роль в управлінні інвестиційною діяльністю банку.

Література [1; 3; 64; 66; 68; 70–73; 75–77; 96; 102; 104]

Тема 8. Операції банків в іноземній валюті

Поняття та види валютних цінностей. Класифікація валют. Порядок відкриття валютних рахунків фізичних та юридичних осіб.

Зміст валютних операцій. Види валютних операцій та їх ліцензування.

Види неторговельних операцій з валютою. Валютна каса уповноваженого банку. Банківський переказ, інкасо, акредитив. Схеми розрахунків.

Операції банку на міжбанківському валютному ринку. Класифікація валютних угод: овернайт, спот, форвард, своп.

Валютний ризик і валютна позиція. Встановлені НБУ нормативи ризику валютної позиції банку. Внутрішні та зовнішні методи регулювання ризиків.

Література [1; 3; 10; 16; 18; 19; 21; 23; 31–35; 54; 56; 66; 68; 70–73; 75–77; 95]

Тема 9. Нетрадиційні банківські операції та послуги

Причини виникнення нетрадиційних банківських операцій та послуг. Ознаки банківських послуг, їх види. Договори для оформлення банківських послуг.

Лізинг: об'єкти і суб'єкти. Лізинг операційний та фінансовий: ознаки. Організація лізингового процесу.

Відмінності гарантії від поруки; сутність гарантії. Договори доручення та комісії: зміст, спільне та відмінне. Зміст консультаційних та інформаційних послуг.

Трастові послуги: сутність, суб'єкти та види. Послуги на користь фізичних і юридичних осіб.

Поняття факторингу і форфейтингу. Регулювання, зміст і послідовність здійснення операцій.

Операції з банківськими металами. Види опціонів.

Література [1; 3; 7; 12; 38; 50; 54; 58; 66; 68; 70–73; 75; 77; 95]

Тема 10. Забезпечення фінансової стійкості банку

Фінансова стійкість, її значення та умови макроекономічної системи. Формування резерву для відшкодування можливих витрат за кредитними операціями банків. Критерії оцінювання фінансового стану клієнтів позичальників; категорії підприємств (позичальників).

Групи класифікації кредитного портфеля. Розмір відрахувань до резерву за групами ризику.

Порядок формування і використання резервів для відшкодування можливих втрат від дебіторської заборгованості комерційних банків. Використання резервів.

Склад фінансової звітності банку.

Структура банківських доходів і витрат банку. Показники, що характеризують прибутковість банківських установ. Аналіз процентної маржі.

Вимоги до мінімального розміру капіталу, нормативи капіталу, ризику, інвестування, розпорядження, валютної позиції, обов'язкового резервування коштів банківською системою.

Література [1; 3; 11; 24; 37; 43; 66; 68; 70–73; 75; 77; 95]

“АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ”

Тема 1. Предмет, методи і види аналізу банківської діяльності

Сутність аналізу діяльності установи банку. Предмет і метод аналізу. Об'єкти і суб'єкти аналізу. Інформаційне забезпечення. Мета аналізу: фактори дохідності, підтримання ліквідності, дотримання встановлених економічних нормативів, мінімізація банківських реквізитів.

Основні принципи аналізу: науковий характер, системність, об'єктивність, дієвість, плановість, оперативність, ефективність.

Періодичність аналізу. Спектр аналізу: повний і тематичний. Види аналізу: за періодичністю проведення, метою, характером, об'єктом.

Статистичні прийоми і методи аналізу: групування, порівняння коефіцієнтів.

Організація аналітичної діяльності в установі банку. Три етапи аналізу: попередній, аналітичний, заключний.

Література [1; 43; 63; 105; 106]

Тема 2. Аналіз активів банку

Зміст та завдання аналізу активних операцій банку. Інформаційне забезпечення аналізу. Аналіз динаміки складу, обсягів і структури дохідних і недохідних активів за низку років з метою виявлення ролі кожного їх виду та тенденцій, що складаються при їх формуванні. Аналіз якості активів з метою визначення їх життєдіяльності та правильності відображення вартості у звітності банку.

Аналіз якості “кредитного портфеля” за класифікаційними видами кредитів (стандартні, субстандартні, сумнівні, збиткові), галузевою клієнтурою (промисловість, сільське господарство, будівництво, торгівля, сфера послуг та інші) та видами забезпеченості (застава, страхівка, гарантія). Аналіз погашення виданих позик. Аналіз диверсифікації кредитних вкладень. Аналіз дохідності та ефективності кредитних операцій.

Аналіз “портфеля цінних паперів” за видами цінних паперів з урахуванням інвестиційної привабливості й активності та забезпеченості резервами під знецінення. Аналіз структури операцій із цінними паперами. Аналіз вартості грошей у часі та дисконтування. Аналіз інфляційного впливу на реальну дохідність операцій із цінними паперами. Аналіз методів оцінки фінансових інвестицій. Аналіз дохідності операцій із цінними паперами.

Аналіз валютних операцій. Аналіз масштабів, динаміки та структури валютних операцій. Аналіз валютної позиції банку. Аналіз кореспондентської мережі банку.

Аналіз ефективності валютних операцій.

Аналіз лізингових операцій банку. Аналіз факторингових операцій банку.

Аналіз розрахунково-касового обслуговування клієнтів у національній валюті. Аналіз конкурентоспроможності банку щодо розрахунково-касового обслуговування клієнтів. Аналіз операцій із бан-

ківськими платіжними картками. Аналіз нетрадиційних банківських послуг.

Узагальнення аналізу на основі системи коефіцієнтів, що характеризують активи банку за рівнями забезпеченості, ризиковості використання, простроченої і сумнівної заборгованості та покриття її власними коштами.

Література [1; 43; 63; 105; 106]

Тема 3. Аналіз пасивів банку

Завдання аналізу пасивів банку. Інформаційне забезпечення. Загальний аналіз тенденцій формування окремих груп пасивів — власних, залучених та запозичених.

Аналіз власного капіталу банку: статутного, резервного, нерозподіленого прибутку, субординованого капіталу. Нормативи банківського капіталу. Оцінка доданої вартості та мультиплікатора капіталу. Рейтингові оцінки капіталу.

Аналіз динаміки та структури зобов'язань банку. Аналіз строкових депозитів. Аналіз депозитів до запитання. Оцінювання обґрунтованості залучення міжбанківських кредитів на основі розрахункового платіжного балансу та коефіцієнтів доходності. Аналіз використання міжбанківського кредиту у формуванні ресурсів банку.

Оцінювання депозитної політики банку за показниками: середнього строку зберігання вкладеної гривні; рівня осідання коштів, що надійшли на вклади; коефіцієнта використання депозитів. Аналіз ефективності формування та використання банківських ресурсів.

Література [1; 43; 63; 105; 106]

Тема 4. Аналіз доходів і витрат банку

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу доходів і витрат банку.

Загальна оцінка рівня доходів порівняно з рівнем активів та чистим прибутком. Порівняльний аналіз тенденцій обсягів і структури доходів за їх видами в динаміці за низку років, щоквартально, щомісячно. Методика аналізу впливу окремих факторів на рівень формування найважливіших доходів банку — з деталізацією процентних і непроцентних. Аналіз і оцінка рівня доходності банку.

Загальна оцінка рівня витрат порівняно з рівнем доходів банку та рівнем доходних активів. Порівняльний аналіз тенденцій обсягів

і структури витрат за їх видами в динаміці за низку років, щоквартально, щомісячно. Факторний аналіз процентних та інших найважливіших витрат. Аналіз дотримання кошторису адміністративно-управлінських витрат.

Підсумки аналізу доходів і витрат – узагальнення резервів.

Література [1; 43; 63; 105; 106]

Тема 5. Аналіз прибутковості і рентабельності

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу прибутку і рентабельності.

Загальна оцінка рівня прибутку. Аналіз динаміки та структури прибутку. Виявлення факторів і причин зміни прибутку. Аналіз фінансової стабільності банку за доходом і прибутком. Аналіз ефективності діяльності банку на макrorівні. Аналіз динаміки та макроекономічних тенденцій прибутків і ефективності. Аналіз рентабельності. Виявлення причин і чинників впливу на рівень рентабельності. Резерви збільшення прибутку і підвищення рентабельності. Інші показники, що вимірюють ефективність діяльності банку за доходом і прибутком (чистий спред, чиста процентна маржа, інший операційний дохід, продуктивність праці).

Література [1; 43; 63; 105; 106]

Тема 6. Аналіз ліквідності

Економічна сутність ліквідності банку, мета та завдання аналізу. Інформаційне забезпечення аналізу. Система показників: ліквідність поточна, короткострокова, загальна, миттєва; норматив співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку, ресурсна ліквідність. Методика їх визначення та порівняльний аналіз у динаміці, тенденції змін.

Аналіз ресурсної бази з позицій ліквідності: достатності власного капіталу, розміру і структури зобов'язань банку.

Аналіз якості активів з позицій їх ліквідності: співвідношення залишків на рахунках, депозитах і кредитної заборгованості; співвідношення ліквідних активів і їх загального розміру. Аналіз “кредитного портфеля” з позицій ліквідності кредитів і диверсифікації кредитних вкладень. Аналіз відповідності за строками здійснення між активними і пасивними операціями.

Література [1; 43; 63; 105; 106]

Тема 7. Аналіз ділової активності

Система показників, методика їх визначення та порівняльні характеристики в динаміці, що характеризують:

- рівень дохідних активів;
  - загальну кредитну активність;
  - загальну інвестиційну активність;
  - частку інвестицій у дохідних активах;
  - рівень залучених коштів;
  - частку міжбанківських кредитів у залучених коштах;
  - частку строкових депозитів у залучених коштах;
  - коефіцієнт використання залучених коштів.
- Узагальнення результатів аналізу ділової активності.

Література [1; 43; 63; 105; 106]

Тема 8. Аналіз фінансової стійкості та надійності банку

Значення, завдання та інформаційна база аналізу фінансової стійкості та надійності банку. Характеристика підходів до аналізу надійності банку. Елементи фінансової стійкості банку. Система показників аналізу фінансової стійкості банку: платоспроможності, якості активів, ефективності діяльності, достатності капіталу, ліквідності. Методика розрахунку показників. Відповідність показників оптимальним та нормативним значенням. Оцінювання результатів аналізу. Рейтингові системи оцінювання фінансового стану банків.

Література [1; 43; 63; 105; 106]

Тема 9. Аналіз банківських ризиків

Визначення банківських ризиків та їх класифікація. Завдання та інформаційна база аналізу. Принципи градації ризиків. Захист від ризику. Елемент управління ризиками.

Оцінка та управління кредитним ризиком. Сутність та напрями управління кредитним ризиком. Класифікація кредитних ризиків. Факторний аналіз кредитного ризику за видами класифікованих кредитів. Оцінювання управління кредитними ризиками.

Аналіз і оцінювання управління валютним ризиком.

Аналіз і оцінювання інвестиційного ризику. Основні ризики інвестиційної діяльності. Порівняльний аналіз дохідності різних видів цінних паперів. Ризик незбалансованої ліквідності відносно доходів.

Аналіз процентного ризику банку.

Методика аналізу дюрації.

Аналіз загального розміру банківських ризиків.

Аналіз ризику ліквідності. Оцінювання потреби банку в ліквідних коштах (на основі методу джерел і використання коштів, коефіцієнтного методу, методу структури коштів).

Аналіз схильності банку до процентного ризику. Визначення та підходи до управління. Аналіз і оцінювання прийнятих рішень на основі GAP-аналізу та Duration.

Література [1; 43; 63; 105; 106]

“ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК І ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА”

Тема 1. Походження та основні напрями діяльності центрального банку

Передумови та шляхи виникнення центрального банку; статус центрального банку провідних країн світу та фактори, що визначають їх незалежність.

Цілі, функції та операції центрального банку. Відображення операцій центрального банку на балансі.

Становлення Національного банку України, його цілі, функції та операції, регіональна та функціональна будова. Керівні органи НБУ: Рада НБУ та Правління НБУ. Повноваження керівних органів НБУ. Статус НБУ та його філій. Економічна самостійність НБУ. Доходи, витрати, прибуток НБУ. Відносини НБУ з Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України.

Література [1; 2; 62; 69; 96; 97]

Тема 2. Національний банк України – центральний банк держави

Становлення центрального банку в Україні та його статус. Функції НБУ. Структура і керівні органи НБУ. Моделі організаційної будови центрального банку. Керівні органи НБУ та їх повноваження. Фінансове забезпечення діяльності НБУ. Структура доходів і витрат НБУ.

Література [1; 2; 62; 69; 96; 97]

Тема 3. Емісія готівки і регулювання готівкового грошового обігу

Сутність емісійних операцій; монопольне право центрального банку на емісію банкнот і монет; забезпечення банкнот і місце готівки у платіжних системах.

Національний банк України як емісійний, його повноваження в організації та регулюванні готівкового грошового обігу.

Регламентация емісійно-касових операцій установ НБУ. Організація перевезення готівки та цінностей. Система перевірки банкнот і монет на автентичність. Прогнозування грошової емісії та потреби в готівці.

Регламентация касових операцій комерційних банків. Касове обслуговування комерційних банків.

Регламентация касових операцій суб'єктів господарювання.

Література [1; 2; 62; 69; 96; 97]

Тема 4. Кредитно-розрахункове обслуговування комерційних банків

Економічна сутність кредитних відносин центральних банків з комерційними. Методи рефінансування комерційних банків: ре-дисконтування комерційних векселів, пряме та ломбардне кредитування, продаж кредитів через кредитні аукціони. Операції РЕПО. Використання окремих методів рефінансування центральними банками провідних країн світу.

Еволюція розвитку кредитних відносин НБУ з комерційними банками: пряме кредитування, цільові та закриті кредитні аукціони, кредитування під заставу облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП). Операції РЕПО та їх роль у регулюванні ліквідності банківської системи.

Сучасні механізми кредитування НБУ комерційних банків: продаж кредитів через кредитні тендери, кредити овернайт. Стабілізаційні кредити. Забезпечення кредитів НБУ: види забезпечення та порядок документарного оформлення.

Сучасні платіжні системи та роль центральних банків в їх організації. Характеристика міжбанківських розрахунків.

Еволюція міжбанківських розрахунків в Україні. Розрахунки через систему електронних платежів. Прямі кореспондентські відносини і побудовані на їх основі міжбанківські розрахунки. Внутрішньо-банківські платіжні системи.

Література [1; 2; 62; 69; 96; 97]

Тема 5. Регулювання діяльності комерційних банків

Економічна сутність, необхідність і завдання регулювання банківської діяльності та нагляду. Регулятивно-наглядові органи та їх повноваження у провідних країнах світу та в Україні.

Основні напрями регулювання банківської діяльності. Реєстрація і ліцензування комерційних банків. Законодавча та нормативна регламентація банківської діяльності. Принципи та стандарти бухгалтерського обліку і звітності в банківській системі. Страхування банківських ризиків: створення та використання резервів на покриття можливих втрат за кредитними операціями, операціями з цінними паперами та дебіторською заборгованістю.

Страхування депозитів: умови, строки та порядок проведення відрахувань вітчизняними банками до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Використання коштів Фонду.

Встановлення, порядок розрахунку та контроль за дотриманням економічних нормативів, що регулюють банківську діяльність. Нормативи, що регулюють капітальну базу банків. Нормативи, що регулюють ліквідність банків. Нормативи, що регулюють кредитний ризик. Нормативи, що регулюють ризики валютної позиції.

Методи банківського нагляду: безвиїзний та інспектування. Економічний аналіз і рейтингова оцінка банківської діяльності. Заходи впливу на комерційні банки за порушення законодавства. Режим фінансового оздоровлення. Робота з проблемними банками. Реорганізація та ліквідація банків. Аудит зовнішній і внутрішній.

Література [1; 2; 43; 62; 65; 79; 96; 97]

Тема 6. Банківський нагляд

Сутність та необхідність банківського нагляду. Форми, об'єкти та методи банківського нагляду. Порядок проведення інспекційних перевірок комерційних банків. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків. Заходи впливу на комерційні банки.

Література [1; 2; 43; 62; 65; 79; 96; 97]

Тема 7. Центральний банк – банкір і фінансовий агент

Операції центрального банку як агента уряду.

Основні моделі системи касового виконання державного бюджету: банківська, казначейська та мішана. Еволюція системи касового виконання державного бюджету в Україні й сучасний механізм.

Еволюція кредитних відносин НБУ з урядом. Роль НБУ на ринку державних цінних паперів: повноваження депозитарію, участь у проведеному аукціоні з розміщення ОВДП, регулятивна та контрольна функції.

Роль НБУ в обслуговуванні внутрішнього та зовнішнього державного боргу.

Література [1; 2; 42; 69; 96; 97]

Тема 8. Валютне регулювання і контроль

Економічна сутність та необхідність валютного регулювання. Органи валютного регулювання. Повноваження НБУ як головного органу валютного регулювання в Україні. Методи регулювання валютного курсу. Курсова політика НБУ. Формування золотовалютного резерву країни та управління ним.

Валютні обмеження. Регулювання НБУ поточних валютних операцій. Економічні нормативи, що регулюють відкриту валютну позицію комерційних банків.

Валютний контроль і повноваження НБУ в цій сфері.

Платіжний баланс країни, його зміст та використання НБУ в регулятивній діяльності.

Література [1; 2; 62; 65; 69; 96; 98]

Тема 9. Грошово-кредитна політика

Зміст грошово-кредитної політики та її місце в системі державного регулювання економіки країни. Цілі та типи грошово-кредитної політики, її взаємозв'язок з податковою, валютною, бюджетною політикою. Вплив центрального банку на грошову пропозицію через грошову базу та грошовий мультиплікатор.

Література [1; 2; 62; 69; 96; 97]

Тема 10. Інструменти грошово-кредитної політики

Інструменти грошово-кредитної політики, їх сутність, вплив на грошову пропозицію та специфіка використання в Україні: політика обов'язкових резервів, кредитна, процентна, відкритого ринку, валютна політика.

Селективні інструменти грошово-кредитної політики та їх використання в Україні.

Література [1; 2; 62; 69; 96; 97]

“ГРОШОВО-КРЕДИТНІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”

Тема 1. Суть і основні етапи еволюції грошових та кредитних систем країн з розвинутою економікою

Функції грошово-кредитної системи в економіці зарубіжних країн. Поняття моделі кредитно-грошової системи, її структурні елементи та основні принципи функціонування. Історичні, географічні, соціально-культурні, економічні чинники, їх вплив на формування моделей грошово-кредитних систем. Фінансові ринки: структура, функції та роль у розвитку сучасної грошово-кредитної системи в економіці зарубіжних країн. Види фінансових посередників та їх функції. Грошово-кредитна політика держави: цілі та інструменти. Грошово-кредитні реформи та їх вплив на розвиток грошово-кредитних систем.

Поняття грошової системи. Види і основні елементи грошової системи. Національна валютна система: поняття та елементи. Грошова система та її функції. Емісійні механізми в зарубіжних країнах. Інфляційні процеси в економіці зарубіжних країн і грошово-кредитна політика. Ринки грошей, типи та механізми їх функціонування.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 2. Еволюція валютних систем

Основні етапи розвитку грошових систем. Загальні закономірності формування грошових і кредитних систем у період становлення капіталізму. Золотий стандарт і сталість грошово-кредитних систем. Перехід від металевих до паперових грошових систем під час Першої світової війни. Світова економічна криза 1923–1933 рр., її особливості й наслідки для кредитних систем. Закономірності розвитку грошових і кредитних систем у повоєнні роки. Грошові та кредитні системи на сучасному етапі розвитку.

Національна валютна система та її складові. Інтегрування національних грошових систем. Західноєвропейська інтеграція та перехід до євро: цілі й основні етапи.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 3. Грошова і кредитна системи США

Становлення і розвиток грошової системи США. Особливості розвитку грошової системи США до 1913 р. Особливості грошової системи США в роки Першої світової війни та в повоєнні роки до

краху золотого стандарту. Причини краху золотого стандарту. Девальвація долара в 1934 р., її цілі та особливості. Інфляція під час Другої світової війни та в повоєнні роки. Долар у ролі світової резервної та розрахункової валюти. Сучасна структура грошового обігу США та стан долара. Федеральна резервна система США: структура і принципи функціонування. Федеральна резервна система і грошовий обіг у США.

Формування кредитної системи США. Федеральний резервний акт 1913 р. і зміни у кредитній системі. Федеральна резервна система, її становлення і організаційна структура.

Структура кредитної системи США. Федеральні резервні банки — емісійний центр країни, їх функції та операції. Комерційні банки: приховані форми концентрації, особливості організації та операцій. Національні банки і банки штатів. Комерційні банки США: особливості їх розвитку та функціонування. Закон Гласса — Стигла 1933 р. та його роль у формуванні специфіки американської моделі банківської системи. Зміни в діяльності комерційних банків, внесені відповідно до банківських законів. Спеціальні кредитно-фінансові інститути у США. Позичково-ощадні банки у США, їх діяльність на фінансових ринках. Договірні фінансові установи США та підвищення їх ролі. Інвестиційні банки США, їх функції на ринку капіталу США.

Грошово-кредитна політика, її еволюція та особливості в сучасних умовах. Загальні та селективні методи регулювання. Роль грошових агрегатів у регулюванні грошового обігу у США.

Моноцентрична модель фондового ринку США. Нью-Йоркська фондова біржа та її роль на ринку капіталу США. Розвиток позабіржового ринку США. Інтернаціоналізація фінансового ринку США.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 4. Грошова і кредитна системи Великобританії

Генезис грошової системи. Грошовий обіг Англії до Першої світової війни. Інфляція в період та після Першої світової війни. Мотиви повернення до золотого стандарту методом реставрації. Грошова реформа 1925–1928 рр. Крах золотого стандарту та поява “стерлінгової зони”. Інфляція під час Другої світової війни та в повоєнні роки. Причини і наслідки девальвації фунта стерлінгів у 1949 і 1967 р. Зниження ролі фунта стерлінгів у міжнародних розрахунках. Особливості організації грошового ринку країни. Проблеми входження до зони євро.

Сучасна кредитна система Англії та її розвиток. Банківські закони 1979 і 1987 р. Банк Англії, його утворення, управління, функції та роль. Комерційні банки, у тому числі клірингові, торгові, іноземні, облікові (вексельні контори); особливості їх організації та операції. Види кредитних установ Великої Британії. Британські вексельні контори, їх роль на грошовому ринку.

Британські торгові доми, будівельні товариства та інші фінансові установи кредитної системи.

Механізм грошово-кредитного регулювання Великої Британії. Еволюція грошово-кредитної політики в умовах західноєвропейської інтеграції.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 5. Грошова і кредитна системи Франції

Еволюція грошової системи Франції. Грошовий обіг Франції до Першої світової війни. Інфляція у період та після Першої світової війни. Грошова реформа 1928 р. та причини збереження Францією золотого стандарту під час світової економічної кризи 1929–1933 рр. Інфляція під час Другої світової війни та в повоєнні роки, її особливості. Зона франка. Еволюція грошової системи Франції в умовах західноєвропейської інтеграції.

Будова і структура кредитної системи. Особливості розвитку кредитної системи Франції після Другої світової війни. Хвилі націоналізації у Франції: чинники та наслідки. Націоналізація банків відповідно до закону 1982 р.

Банк Франції, особливості його функцій. Особливості кредитно-грошового регулювання у Франції та функції банку Франції. Характерні особливості французьких комерційних банків. Провідні французькі комерційні банки. Особливості процесів концентрації банківського капіталу у Франції. Французькі ділові банки. Фінансовий інжиніринг у ділових банках. Трансформація банківської системи країни в умовах західноєвропейської інтеграції.

Мережа спільного та кооперативного кредитування Франції.

Депозитно-консигнаційні каси Франції та їх роль у довгостроковому фінансуванні економіки. Характеристика інших кредитних установ Франції.

Механізм грошово-кредитної політики Франції, роль держави в її формуванні та здійсненні. Еволюція грошово-кредитної політики в умовах західноєвропейської інтеграції.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 6. Грошова і кредитна системи Німеччини

Еволюція грошової системи. Грошова система Німеччини до Першої світової війни. Гіперінфляція в роки Першої світової війни. Грошова реформа 1924 р. Скасування золотого стандарту під час світової економічної кризи. Грошова система Німеччини в період підготовки та під час Другої світової війни. Грошова реформа 1948 р. за Л. Ерхардом. Еволюція ролі марки в Європейській валютній системі. Зміни у грошовій сфері після об'єднання зі Східною Німеччиною. Грошова система Німеччина та її еволюція у процесі західноєвропейської інтеграції. Роль німецької грошово-кредитної системи у процесі переходу до євро.

Будова і структура кредитної системи. Німецький федеральний банк (бундесбанк), його організаційна структура, управління, завдання та функції.

Грошово-кредитна політика. Особливості грошово-кредитного регулювання у Німеччині. Основні інструменти грошово-кредитної політики. Еволюція грошово-кредитної політики в умовах західноєвропейської інтеграції.

Універсальні банки Німеччини та процеси концентрації банківського капіталу. Місце універсальних банків у банківській системі Німеччини. Комерційні банки: гросс-банки, регіональні та інші, особливості їх організації та операцій.

Мережа народних банків і банків Райфайзена. Система ощадкас у Німеччині. Інші фінансові установи кредитної системи країни, їх роль у процесах руху фінансових ресурсів.

Фінансовий ринок Німеччини: основні етапи розвитку та сучасний стан.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 7. Грошова і кредитна системи Канади

Етапи становлення грошової системи Канади. Структура банківської системи Канади. Призначення та функції центрального банку Канади. Характеристика операцій банків Канади. Призначення і структура трастових компаній, кредитних об'єднань. Призначення спеціальних кредитно-фінансових інститутів: страхових компаній, кредитних союзів та ін.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 8. *Грошова і кредитна системи Італії*

Особливості розвитку сучасної економіки Італії. Основні показники платіжного балансу Італії. Історія розвитку банківської справи в Італії. Банківська справа Італії в довоєнний та післявоєнний періоди. Призначення та функції центрального банку Італії. Система банківських інститутів Італії: банки національних інтересів; рухомого майна; інвестиційні, регіональні; спеціальні кредитно-фінансові установи.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 9. *Грошова і кредитна системи Японії*

Генезис грошової системи Японії. Особливості розвитку грошової системи і грошового обігу до Другої світової війни. Інфляція в період Другої світової війни. Особливості відбудовчого періоду. Валютна система Японії. Перетворення єни на регіональну і світову резервну валюту. Проблеми стабілізації курсу єни в сучасних умовах.

Становлення і розвиток кредитної системи Японії. Японські комерційні банки. Процеси концентрації банківського капіталу в Японії. Роль японських банків у створенні дзайбацу. Провідні японські банки, їх роль у фінансуванні економіки та її прискореному розвитку.

Особливості розвитку кредитної системи Японії до Другої світової війни та після неї. Роль кредитно-банківської системи після Другої світової війни. Банк Японії, його управління, функції та операції. Комерційні банки, особливості їх організації та операцій. Спеціальні кредитно-фінансові установи Японії. Сучасні проблеми розвитку кредитної системи Японії. Банківська криза 1998 р. та її наслідки. Реформа кредитної системи Японії в 1998–2000 рр., її мета та основні етапи.

Доми цінних паперів в Японії. Токійська фондова біржа.

Грошово-кредитна політика Японії. Особливості та механізм грошово-кредитного регулювання. Основні напрямки регулювання.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 10. *Грошова і кредитна системи Росії*

Грошова система Росії: епохи металевих грошей і золотого стандарту. Грошові реформи в Росії, мета і особливості здійснення. Особливості грошового обігу до 1913 р. Грошовий обіг періоду Громадянської війни. Особливості грошового обігу в умовах адміністра-

тивно-командної системи господарювання. Національна валютна система Росії в період монополії зовнішньої торгівлі. Трансформація грошової системи в перехідній економіці. Формування національної валютної системи та її інтеграція у світову.

Становлення кредитної системи в Росії до 1913 р. Основні види банківських установ та їх види. Характер банківських операцій у до-революційній Росії. Банківська система епохи соціалізму, її завдання та функції. Кредитна реформа 1930 р. і процес одержавлення кредиту.

Реорганізація кредитної системи Росії в умовах перехідної економіки. Центральний банк Росії та його функції. Характер грошово-кредитного регулювання. Банківська система сучасної Росії. Спеціальні кредитно-фінансові установи в Росії.

Розвиток фінансового ринку в Росії. Фінансова криза 90-х років ХХ ст., основні чинники і наслідки.

Література [67; 74; 81; 104]

Тема 11. Закономірності становлення і розвитку грошових та кредитних систем країн, що розвиваються

Загальні особливості грошових і кредитних систем країн, що розвиваються. Двоїтий характер грошової системи. Ефект валютного заміщення. Випуск національних валют. Боротьба країн, що розвиваються, за валютну незалежність. Проблеми валютної інтеграції. Колективні валюти країн, що розвиваються.

Валютні блоки. Валютні зони. Ломейські конвенції. Програма колективних дій країн “третього світу”: валютно-фінансовий аспект.

Роль грошово-кредитного співробітництва у вирішенні економічних проблем країн, що розвиваються. Розвиток грошово-кредитного співробітництва у країнах Латинської Америки, Азії та Африки. Формування колективних банків. Співробітництво на регіональному і субрегіональному рівнях.

Характер інфляційних процесів і антиінфляційна політика.

Особливості центральних банківських установ у країнах “третього світу”. Типи центральних банківських установ. Контроль за іноземними банками. Утворення національних кредитних установ. Система банків у країнах, що розвиваються. Банки розвитку, їх значення для забезпечення економічного розвитку. Неформальний фінансовий сектор. Розвиток ринків капіталу у країнах “третього світу”.

Література [67; 74; 81; 104]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Дисципліна “Банківські операції”

1. Побудова банківської системи в Україні.
2. Види комерційних банків, їх організаційна структура та управління.
3. Порядок реєстрації комерційного банку.
4. Ліцензування банківської діяльності.
5. Організаційна структура та управління банком.
6. Загальна характеристика ресурсів банку.
7. Власний капітал банку, його структура і формування.
8. Порядок формування депозитних ресурсів банку.
9. Запозичені ресурси банку, їх характеристика та порядок формування.
10. Загальні основи організації безготівкових розрахунків.
11. Порядок відкриття та ведення рахунків у банку.
12. Форми безготівкових розрахунків та їх характеристика.
13. Розрахунки з використанням пластикових карток.
14. Касові операції банків.
15. Функції та види векселів.
16. Операції банків з векселями.
17. Авалування та акцептування векселів.
18. Операції врахування та переурахування векселів.
19. Сутність, форми і види кредиту. Принципи кредитування.
20. Етапи процесу кредитування. Оцінювання кредитоспроможності позичальника.
21. Кредитний ризик: визначення і мінімізація витрат.
22. Ціна кредиту. Техніка нарахування процентів за позиками.
23. Місце та роль комерційних банків на ринку цінних паперів.
24. Пасивні операції банків із цінними паперами.
25. Активні операції банків із цінними паперами.
26. Позабалансові операції банків із цінними паперами.
27. Довгострокове кредитування як форма участі банку в інвестиційному процесі.
28. Визначення ефективності реальних інвестицій.
29. Види валютних операцій банків.
30. Неторговельні операції банків в іноземній валюті.

31. Здійснення розрахунків в іноземній валюті за зовнішньоекономічними угодами.
32. Конверсійні операції банку та управління валютною позицією.
33. Лізингові операції банків.
34. Факторинг і форфейтинг.
35. Порядок формування резервів для покриття можливих втрат від активних операцій.

Дисципліна “Грошово-кредитні системи зарубіжних країн”

1. Банківська система та її елементи. Основні типи банківських систем.
2. Грошова система: поняття та основні елементи.
3. Поняття кредитної системи.
4. Валютна система: поняття, структура і еволюція.
5. Специфічні риси та основні етапи еволюції грошової системи США.
6. Федеральна резервна система США.
7. Система банківських та інших кредитно-фінансових установ США.
8. Основи формування і функціонування грошової системи Великобританії.
9. Банк Англії.
10. Система кредитно-фінансових інститутів Великобританії.
11. Становлення грошово-кредитної системи Франції.
12. Банк Франції.
13. Система кредитно-фінансових установ Франції.
14. Етапи формування грошово-кредитної системи Німеччини.
15. Система кредитно-фінансових установ Німеччини.
16. Німецький федеральний банк.
17. Регулювання грошово-кредитної системи Німеччини.
18. Етапи становлення грошово-кредитної системи Канади.
19. Банк Канади.
20. Система кредитно-фінансових установ Канади.
21. Етапи становлення та характеристика грошово-кредитної системи Італії.
22. Еволюція та характеристика грошово-кредитної системи Японії.
23. Банк Японії.

24. Система кредитно-фінансових інститутів Японії.
25. Етапи становлення та розвитку грошово-кредитної системи Росії.
26. Грошово-кредитна система Російської Федерації.
27. Грошово-кредитна система Росії в умовах адміністративно-командної економіки.
28. Грошово-кредитні системи країн, що розвиваються.
29. Грошово-кредитні системи країн з перехідною економікою.
30. Грошово-кредитні системи нових індустріальних країн.
31. Етапи становлення монетарної системи Європейського Союзу.
32. Європейський центральний банк: етапи становлення, функції, взаємодія з центральними банками країн Європейського Союзу.
33. Система банківського регулювання США. Федеральна корпорація страхування депозитів.
34. Універсальні банки Німеччини та їх вплив на грошово-кредитну систему країни.
35. Розвиток економіки Канади наприкінці ХХ ст. і відповідна трансформація грошово-кредитної політики.

Дисципліна “Аналіз банківської діяльності”

1. Предмет, об’єкти, суб’єкти аналізу банківської діяльності та його завдання.
2. Методи та прийоми аналізу банківської діяльності.
3. Види аналізу банківської діяльності.
4. Організація аналітичної діяльності в банках.
5. Загальний аналіз активних операцій банку.
6. Аналіз кредитних операцій банку.
7. Аналіз кредитного портфеля.
8. Аналіз дохідності та ефективності кредитних операцій.
9. Аналіз операцій банку із цінними паперами.
10. Аналіз методів оцінки фінансових інвестицій.
11. Аналіз валютних операцій.
12. Аналіз валютної позиції банку.
13. Аналіз дохідності та ефективності активних операцій.
14. Аналіз лізингових операцій банку.
15. Аналіз факторингових та форфейтингових операцій.
16. Аналіз розрахунково-касових операцій банку.
17. Аналіз операцій із банківськими платіжними картками.

18. Аналіз нетрадиційних банківських послуг.
19. Аналіз власного капіталу банку.
20. Аналіз зобов'язань банку.
21. Аналіз депозитів до запитання.
22. Аналіз строкових депозитів.
23. Аналіз формування та використання залучених ресурсів банку.
24. Аналіз використання міжбанківського кредиту у формуванні ресурсів банку.
25. Аналіз доходів банку.
26. Аналіз витрат банку.
27. Аналіз прибутку і рентабельності банку.
28. Аналіз ліквідності комерційного банку.
29. Аналіз якості активів банків.
30. Визначення ризиків та їх класифікація, оцінка і управління банківськими ризиками.
31. Аналіз банківських ризиків.
32. Аналіз фінансової стійкості банків.
33. Аналіз ділової активності банків.
34. Аналіз ефективності управління комерційними банками.
35. Рейтингові системи оцінки фінансового стану комерційних банків.

Дисципліна “Центральний банк і грошово-кредитна політика”

1. Причини і способи створення центральних емісійних банків.
2. Призначення центральних банків та загальна характеристика їх статусу.
3. Функції центрального банку.
4. Становлення центрального банку в Україні та його статус.
5. Функції, структура та керівні органи НБУ.
6. Основні завдання та права територіальних управлінь НБУ.
7. Емісія банкнот: суть і механізм реалізації.
8. Емісійно-касова робота установ НБУ.
9. Повноваження НБУ щодо прогнозування готівкового обігу і касових оборотів банку.
10. Особливості кредитних операцій центральних банків з комерційними.
11. Рефінансування НБУ комерційних банків.
12. Рефінансування банків шляхом проведення операцій РЕПО.

13. Рефінансування банків через надання стабілізаційного кредиту.
14. Депозитні операції НБУ.
15. Організація міжбанківських розрахунків в Україні.
16. Міжбанківські кореспондентські відносини, їх види і порядок організації в Україні.
17. Регулювання банківської діяльності, його сутність, завдання і органи, що здійснюють цю діяльність.
18. Економічні нормативи діяльності комерційних банків.
19. Механізм обов'язкового резервування.
20. Система гарантування депозитів в Україні.
21. Необхідність і завдання нагляду за діяльністю комерційних банків.
22. Форми, об'єкти і методи банківського нагляду.
23. Порядок проведення інспекційних перевірок комерційних банків.
24. Органи банківського нагляду в Україні: статус, структура і повноваження.
25. Заходи впливу на комерційні банки.
26. Обслуговування внутрішнього та зовнішнього боргу НБУ.
27. Роль НБУ у касовому виконанні Державного бюджету.
28. НБУ – валютний орган, його завдання і повноваження.
29. Методи валютного регулювання та їх характеристика.
30. Курсова політика НБУ.
31. Регулювання НБУ поточних валютних операцій.
32. Регулювання НБУ операцій, пов'язаних із рухом капіталу.
33. Грошово-кредитна політика НБУ.
34. Типи грошово-кредитної політики.
35. Інструменти грошово-кредитної політики НБУ.

КОМЕНТАРІ ДО КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

Дисципліна “Банківські операції”

1. Побудова банківської системи в Україні

Суть та значення банківської системи. Структура банківської та кредитної систем України. Функції банківської системи. Формування банківської системи України. Правові засади діяльності банків.

2. Види комерційних банків, їх організаційна структура та управління

Комерційні банки як специфічний суб'єкт господарювання. Місце і роль банків у системі ринкової інфраструктури. Правова основа діяльності банків. Функції банків: залучення грошових коштів на вклади від клієнтів; надання клієнтам позичок і створення нових платіжних засобів; здійснення розрахунків між клієнтами. Види банків: за формою власності (акціонерні, неакціонерні, кооперативні, муніципальні, комунальні, державні, мішані, міждержавні); за терміном надання кредитів (короткострокового, середньо- і довгострокового кредитування); за національною належністю (національні, іноземні); за функціями та характером діяльності (депозитні, універсальні, спеціалізовані: інвестиційні, ощадні, розвитку); за розміром активів (малі, середні, великі, найбільші); за розміром статутного капіталу (малі, середні, великі, найбільші); за секторами ринку (міжнародні, міжрегіональні, регіональні). Характеристика операцій, які здійснюють банки (активні та пасивні).

3. Порядок реєстрації комерційного банку

Умови визнання банку юридичною особою. Коло осіб, які можуть відігравати роль засновників банку (українські та іноземні юридичні чи фізичні особи). Особи, яким заборонено бути засновниками банку (військовослужбовці, посадові особи органів суду, прокуратури, державної безпеки, внутрішніх справ, органів державної влади, профспілкових та політичних фондів та ін.). Необхідний для реєстрації банку розмір статутного капіталу. Документи, що є підставою для реєстрації банку. Структура статуту банку. Термін реєстрації банку. Причини відмови в реєстрації банку.

4. Ліцензування банківської діяльності

Необхідність і мета банківського ліцензування. Умови надання банкам ліцензії на право здійснення банківських операцій. Види банківських операцій, на які отримується ліцензія. Документи, які потрібно подати для банків (новостворених, функціонуючих) для отримання ліцензії в НБУ або її розширення. Терміни розгляду документів, причини відкликання ліцензії та відмови у наданні ліцензії.

5. Організаційна структура та управління банком

Фактори впливу на організаційну структуру банку. Типова структура банку залежно від організаційної форми банку. Повноваження та функції органів управління і контролю банку.

6. Загальна характеристика ресурсів банку

Поняття та призначення ресурсів банку. Структура ресурсів банку. Сутність та призначення власних, залучених та запозичених коштів банку.

7. Власний капітал банку, його структура і формування

Поняття власного капіталу банку. Функції власного капіталу: значуща, оперативна, регулююча. Складові власного капіталу: основний та додатковий капітал. Структура основного капіталу (статутний капітал, емісійні різниці, результати минулих років (нерозподілений прибуток), результати минулого року, що очікує затвердження) та додаткового (загальні резерви банку, резервний фонд, результати переоцінки основних засобів, результат поточного року). Порядок формування статутного капіталу акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю. Характеристика простих та привілейованих акцій, умови їх випуску та продажу.

8. Порядок формування депозитних ресурсів банку

Характеристика залучених банківських ресурсів. Поняття депозитних операцій банку. Суб'єкти та об'єкти депозитних операцій. Характеристика вкладів на вимогу. Особливості вкладу "до запитання". Термінові депозити. Визначення процентів за цим видом депозиту. Порядок нарахування простих та складних відсотків за залученими ресурсами. Депозитний договір, його призначення, структура, порядок укладення. Права та обов'язки банку і клієнта згідно з договором банківського вкладу. Правила одержання коштів із вкладного рахунка. Особливості ощадних вкладень.

9. Запозичені ресурси банку, їх характеристика та порядок формування

Характеристика запозичених банківських ресурсів (кошти НБУ, кошти інших банків, кредиторська заборгованість за операціями з банками, цінні папери субординованого боргу). Необхідність і призначення міжбанківських кредитів. Переваги міжбанківського кредиту порівняно з депозитом. Види міжбанківських кредитів: овернайт, строкові, онкольні. Характеристика учасників ринку міжбанківських кредитів. Визначення кредитного аукціону, порядок отримання кредиту на кредитному аукціоні. Характеристика операцій РЕПО.

10. Загальні основи організації безготівкових розрахунків

Поняття грошового обороту та його види. Сутність готівкових та безготівкових розрахунків. Платіжна система та її роль при забезпеченні безготівкових розрахунків. Види платіжних систем: внутріш-

ньогодержавна та міжнародна. Принципи організації безготівкових розрахунків. Класифікація безготівкових розрахунків.

11. Порядок відкриття та ведення рахунків у банку

Необхідність відкриття рахунків у банках. Види рахунків: поточний, позиковий, депозитний, бюджетний. Коло осіб, які мають право відкривати рахунки в банках. Документи, що є підставою для відкриття рахунка. Порядок обслуговування рахунків клієнтів. Особливості закриття рахунків.

12. Форми безготівкових розрахунків та їх характеристика

Сутність грошового обороту. Визначення платіжного обороту. Переваги безготівкового обороту над готівковим. Сутність безготівкових розрахунків. Принципи організації безготівкових розрахунків. Форми розрахунків, які застосовують платники. Характеристика способу платежу. Порядок оформлення розрахункових документів та їх приймання установами банків. Характеристика форм безготівкових розрахунків: платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, платіжна вимога, розрахунковий чек, акредитив, вексель, платіжна картка. Вибір форми розрахунку залежно від способу платежу. Сутність і призначення розрахунків при використанні платіжного доручення, платіжної вимоги доручення, платіжної вимоги, акредитиву. Схеми документообігу. Терміни виконання розрахунків. Переваги та недоліки різних форм розрахунків.

13. Розрахунки з використанням пластикових карток

Переваги розрахунків за допомогою платіжних карток порівняно із готівковою формою розрахунків. Класифікація банківських платіжних карток. Операції банків із пластиковими картками: функції банків-емітентів і банків-еквайєрів. Схема розрахунків із застосуванням пластикових карток.

14. Касові операції банків

Характеристика готівкових розрахунків у народному господарстві України. Сутність готівкового обігу та касового обслуговування. Основні завдання установ банків щодо готівкового обігу. Завдання територіальних управлінь НБУ щодо організації готівкового обігу. Види касових операцій, які виконують каси банків. Структура операційної каси банку та порядок її роботи. Правила касової роботи. Кваліфікаційні вимоги до працівників банку, що відповідають за касову дисципліну.

Особливості роботи прибуткової каси. Документи, за якими оприбутковується готівка в касу банку (заява на переказ готівки, рахунки

на сплату платежів, прибутковий касовий ордер). Реквізити, що перевіряються касиром прибуткової каси. Зведення касових оборотів прибуткової каси. Порядок пакування і брошурування банкнот та монет.

Особливості роботи видаткової каси. Документи, за якими видається готівка з каси банку (грошовий чек, заява на видачу готівки, видатковий касовий ордер). Порядок отримання готівки на початку операційного часу касиром видаткової каси. Порядок перевірки видаткових касових документів. Зведення касових оборотів видаткової каси. Формування довідки касира. Призначення та необхідність виконання операцій вечірніми касами. Порядок роботи вечірніх кас банку. Операції вечірньої каси банку. Організація операцій з приймання готівки вечірніми касами банку. Порядок приймання вечірніми касами інкасованої готівки. Порядок зарахування готівки на рахунки клієнтів. Необхідність підкріплення готівкою операційної каси банку. Особливості підкріплення готівкою операційної каси через Регіональне управління НБУ, за допомогою кас інших банків, через філії банку. Документи, які використовуються при здійсненні таких операцій. Особливості роботи інкасаторських служб. Порядок пакування інкасаторських сумок з готівкою підприємствами та організаціями. Приймання інкасаторської сумки інкасатором-збирачем. Порядок здавання сумок (мішків) з готівковою виручкою бригадами інкасаторів в установах банків. Приймання сумок (мішків) з готівкою касиром банку.

15. Функції та види векселів

Економічний зміст, функції та специфіка обігу різних видів векселів в Україні. Види векселів: призначення простого та переказного векселів. Реквізити векселя.

16. Операції банків з векселями

Характеристика операцій банків з векселями. Активні та пасивні операції банків з векселями. Позабалансові операції банків з векселями. Розрахункові, комісійні та довірчі операції банків з векселями. Операції врахування та переурахування векселів. Кредити під заставу векселів. Авалування і акцептування векселів. Операції банку з інкасування і доміциляції векселів.

17. Авалування і акцептування векселів

Зміст операцій банку з авалування та акцептування векселів. Відмінність між авалем та акцептом векселя. Процедури авалування і акцептування векселя.

18. Операції врахування та переурахування векселів

Зміст операцій з урахування векселя. Поняття облікового кредиту. Механізм урахування векселів. Методика розрахунку дисконту.

19. Сутність, форми і види кредиту. Принципи кредитування

Поняття кредиту. Мета виконання банками кредитних операцій. Основні ознаки кредитних відносин. Характеристика принципів банківського кредитування: терміновості, повернутості, платності, забезпеченості, цільового використання. Операції, на проведення яких забороняється надавати банківський кредит. Ознаки, за якими класифікують банківські кредити: за строками кредитування, за забезпеченням, за кількістю банків-кредиторів, за видами позичальників, за характером використання, за розмірами (обсягами), за ступенем ризику, за методами надання, за строками погашення, за умовами надання, за станом кредитної дисципліни. Умови банківського кредитування. Функції банківського кредиту: перерозподільча, емісійна, контрольна.

20. Етапи процесу кредитування. Оцінка кредитоспроможності позичальника

Характеристика етапів операцій з банківського кредитування. Організація кредитних відносин між позичальником та кредитором. Документи, які потрібно подати для отримання кредиту в банку. Необхідність оцінювання кредитоспроможності клієнта. Умови кредитного договору. Визначення прав позичальника та кредитора за умовами кредитного договору. Способи надання банківського кредиту. Способи погашення кредиту разом із відсотками. Контроль банку над дотриманням умов кредитного договору. Оцінювання доцільності кредитування. Значення та необхідність здійснення розрахунку кредитоспроможності клієнта-позичальника. Межі визначення кредитоспроможності. Показники, які враховують при визначенні кредитоспроможності, залежно від того, хто відіграє роль позичальника: інший банк, юридична чи фізична особа. Характеристика коефіцієнтів, необхідних для визначення кредитоспроможності позичальника — юридичної особи: загальної ліквідності, абсолютної ліквідності, співвідношення залучених і власних коштів, фінансової незалежності, маневреності власних коштів та ін. Основні необхідні джерела інформації про клієнта для оцінювання кредитоспроможності.

21. Кредитний ризик: визначення і мінімізація витрат

Робота з проблемними кредитами та заходи впливу на них. Визначення кредитного ризику. Класифікація кредитних ризиків. Управління кредитними ризиками. Методи мінімізації кредитного ризику: ліміту-

вання, страхування, диверсифікація, оцінювання кредитоспроможності, забезпечення. Класифікація позичальників за рівнем ризику. Порядок формування резервів для покриття можливих втрат за кредитними операціями. Класифікація кредитів за рівнем ризику.

22. Ціна кредиту. Техніка нарахування процентів за позиками

Поняття ціни кредиту, ставки (норми) відсотка. Фактори впливу на процентну політику банку. Види та характеристика процентів за кредит: фіксовані, плаваючі, базові. Зміст і порядок розрахунку простої та складної процентних ставок.

23. Місце і роль комерційних банків на ринку цінних паперів

Роль банків на ринку цінних паперів. Операції, які мають право здійснювати банки із цінними паперами. Напрями діяльності банків на ринку цінних паперів. Функції банку як торговця цінними паперами. Функції банку як емітента цінних паперів. Професійна діяльність банків на ринку цінних паперів. Види операцій з цінними паперами за їх функціональною суттю: кредитні, депозитні, інвестиційні. Завдання та інтереси контрагентів при здійсненні операцій із цінними паперами.

24. Пасивні операції банків із цінними паперами

Основні напрями емісійної політики банку. Види емісійних операцій банку: з випуску пайових цінних паперів, боргових зобов'язань, похідних цінних паперів. Основні етапи емісійної діяльності.

25. Активні операції банків із цінними паперами

Характеристика та мета активних операцій банку з цінними паперами. Етапи процесу інвестування в цінні папери. Цілі банківських інвестицій. Умови участі банку на первинному ринку цінних паперів.

26. Позабалансові операції банку з цінними паперами

Характеристика посередницьких операцій банку на ринку цінних паперів: емісійно-посередницькі та торгово-посередницькі послуги. Комплекс емісійно-посередницьких послуг банку. Сутність та форми андеррайтингу. Характеристика торговельно-посередницьких операцій банків із цінними паперами. Депозитарії банків.

27. Довгострокове кредитування як форма участі банку в інвестиційному процесі

Участь банків в інвестиційному процесі за допомогою механізмів середньо- та довгострокового кредитування. Об'єкти довгострокового кредитування. Джерела ресурсів для довгострокового кредитування. Умови довгострокового кредитування.

28. Визначення ефективності реальних інвестицій

Зміст і основні цілі інвестиційного аналізу на фондовому ринку. Суть рейтингової оцінки акцій і облігацій. Показники оцінки акцій і облігацій: капіталізована вартість акцій, віддача акціонерного капіталу, балансова вартість однієї акції, співвідношення ринкової і балансової вартості акцій, прибуток на акцію, дивідендна віддача акцій, коефіцієнти “ціна — дохід”, платіжності, забезпеченості привілейованих акцій, ліквідності акцій, “пропозиції — попиту”, обігу акцій. Фінансова оцінка цінних паперів.

29. Види валютних операцій банків

Сутність і види валютних операцій банку. Поняття іноземної валюти. Суб'єкти операцій банків з іноземною валютою. Порядок відкриття та ведення поточних рахунків в іноземній валюті. Вкладні рахунки в іноземній валюті.

30. Неторговельні операції банків в іноземній валюті

Суть та порядок здійснення неторговельних операцій банків в іноземній валюті: виплата іноземної валюти готівкою та платіжними документами в іноземній валюті на витрати, пов'язані з відрядженням за кордон; здійснення обмінних операцій з іноземною валютою та платіжними документами в іноземній валюті; виплата іноземної валюти готівкою, за чеками та пластиковими картками фізичним особам.

31. Здійснення розрахунків в іноземній валюті за зовнішньоекономічними угодами

Сутність та особливості міжнародних розрахунків. Суб'єкти міжнародних розрахунків, їх характеристика. Порядок відкриття кореспондентського рахунка. Методи платежу та їх характеристика. Інструменти міжнародних розрахунків. Характеристика основних форм міжнародних розрахунків: документарні розрахунки, фінансові, комерційні документи, інкасо, акредитив, банківський переказ та ін. Чинники впливу на вибір форми розрахунків. Засоби міжнародних розрахунків.

32. Конверсійні операції банку та управління валютною позицією

Характеристика конверсійних операцій банку. Поняття котирування. Котирування пряме та непряме. Типи валютних угод: касові, строкові. Характеристика угод СПОТ, ТОД, ТОМ. Види строкових операцій: форвардні, ф'ючерсні, валютні опціони, операції СВОП. Формування прибутку банків від здійснення конверсійної операції.

Поняття валютного ризику та валютної позиції. Види валютної позиції: відкрита, закрита, відкрита довга, відкрита коротка. Фактори впливу на валютну позицію. Вигоди та недоліки від різних видів валютної позиції. Норматив ризику загальної відкритої (тривалої/короткої) валютної позиції банку, порядок визначення, характеристика. Вплив змін валютних курсів на валютну позицію. Участь банків на міжбанківському валютному ринку. Поняття валюти та валютних цінностей. Підстава для купівлі іноземної валюти (договір з нерезидентом, ВМД, акт про приймання, акт виконаних робіт, документи, передбачені при документарній формі розрахунків, довідка ДПА). Підстава для купівлі іноземної валюти на МВР України з метою виконання капітальних та інших зобов'язань резидентів в іноземній валюті. Термін використання придбані іноземної валюти.

33. Лізингові операції банків

Поняття та сутність лізингу. Види лізингу. Суб'єкти лізингу: прямі та опосередковані. Основні умови лізингової угоди. Предмет, строк лізингу. Схема лізингової операції.

34. Факторинг та форфейтинг

Сутність факторингової операції. Види факторингу. Суб'єкти факторингової операції. Предмет договору факторингу. Функції банку з операцій факторингу. Послідовність здійснення факторингової операції. Переваги та недоліки факторингової операції. Необхідність та мета здійснення форфейтингової операції. Суб'єкти форфейтингової операції. Схема документообігу операції. Документи, якими оформлюється операція з форфетування. Переваги та недоліки форфейтингової операції.

35. Порядок формування резервів для покриття можливих втрат від активних операцій

Поняття банківських ризиків, пов'язаних з активними операціями банків. Сутність кредитного ризику, ризику операцій із цінними паперами, валютного ризику та ін. Формування резервів для покриття ризику від активних операцій.

Дисципліна “Грошово-кредитні системи зарубіжних країн”

1. Банківська система та її елементи. Основні типи банківських систем

Сутність та будова банківської системи. Ознаки, властиві банківським системам. Грошова система та її зв'язок з банківською системою.

2. Грошова система: поняття та основні елементи

Поняття грошової системи. Елементи грошової системи. Типи грошових систем.

3. Поняття кредитної системи

Поняття та структура кредитної системи. Характеристика понять у кредитній системі. Види кредитних установ.

4. Валютна система: поняття, структура і еволюція

Характеристика міжнародних валютних відносин. Бреттон-Вудська валютна система. Ямайська валютна система.

5. Специфічні риси та основні етапи еволюції грошової системи США

Історія розвитку грошової системи США: введення долара в 1785 р.; розвиток грошово-кредитної системи в період війни 1775–1783 рр.; введення в 1792 р. системи біметалізму; створення Першого банку в 1791 р.; створення федеральної резервної системи в 1813 р.; створення Другого банку в 1816 р.; банківська криза 1819 р.; грошово-кредитна системи періоду громадянської війни 1861–1865 рр. Особливості розвитку грошової системи США до 1913 р. Особливості грошової системи США під час Першої світової війни та в повоєнні роки до краху золотого стандарту. Причини краху золотого стандарту. Девальвація долара в 1934 р., її цілі та особливості. Інфляція під час Другої світової та в повоєнні роки.

6. Федеральна резервна система США

Федеральна резервна система США: структура, принципи функціонування. Федеральна резервна система і грошовий обіг у США.

Формування кредитної системи США. Федеральний резервний акт 1913 р. і зміни у кредитній системі. Федеральна резервна система, її становлення і організаційна структура.

7. Система банківських та інших кредитно-фінансових установ США

Структура кредитної системи США. Федеральні резервні банки — емісійний центр країни, їх функції та операції. Комерційні банки: приховані форми концентрації, особливості організації та операцій. Національні банки і банки штатів. Комерційні банки США: особливості розвитку та функціонування. Закон Гласса — Стигла 1933 р. та його роль у формуванні специфіки американської моделі банківської системи. Зміни в діяльності комерційних банків, внесені відповідно до банківських законів. Спеціальні кредитно-фінансові інститути у США. Позичково-ощадні банки в США, їх діяльність на фінансових

ринках. Договірні фінансові установи США та підвищення їх ролі. Інвестиційні банки США, їх функції на ринку капіталу США.

8. Основи формування і функціонування грошової системи Великобританії

Історія розвитку грошово-кредитної системи Великобританії. Генезис грошової системи. Грошовий обіг Англії до Першої світової війни. Інфляція в період та після Першої світової війни. Мотиви повернення до золотого стандарту методом реставрації. Грошова реформа 1925–1928 рр. Крах золотого стандарту та поява “стерлінгової зони”. Інфляція під час Другої світової війни та в повоєнні роки. Причини і наслідки девальвації фунта стерлінгів у 1949 і 1967 р. Зниження ролі фунта стерлінгів у міжнародних розрахунках. Особливості організації грошового ринку країни. Проблеми входження до зони євро.

Сучасна кредитна система Англії та її розвиток. Банківські закони 1979 і 1987 р.

9. Банк Англії

Банк Англії, його утворення, управління, функції та роль.

10. Система кредитно-фінансових інститутів Великобританії

Комерційні банки, у тому числі клірингові, торгові, іноземні, облікові (вексельні контори), особливості їх організації та операції. Види кредитних установ Великої Британії. Британські вексельні контори, їх роль на грошовому ринку.

Британські торгові домви, будівельні товариства та інші фінансові установи кредитної системи.

11. Становлення грошово-кредитної системи Франції

Еволюція грошової системи Франції. Грошовий обіг Франції до Першої світової війни. Інфляція в період та після Першої світової війни. Грошова реформа в 1928 р. та причини збереження Францією золотого стандарту під час світової економічної кризи 1929–1933 рр. Інфляція під час Другої світової війни та в повоєнні роки, її особливості. Зона франка. Еволюція грошової системи Франції в умовах західноєвропейської інтеграції.

Будова і структура кредитної системи. Особливості розвитку кредитної системи Франції після Другої світової війни. Хвилі націоналізації у Франції: чинники та наслідки. Націоналізація банків відповідно до закону 1982 р.

12. Банк Франції

Історія становлення та функціонування Банку Франції. Структура та функції Банку Франції.

13. Система фінансово-кредитних установ Франції

Банк Франції, особливості його функцій. Особливості кредитно-грошового регулювання у Франції та функції банку Франції. Характерні особливості французьких комерційних банків. Провідні французькі комерційні банки. Особливості процесів концентрації банківського капіталу у Франції. Французькі ділові банки. Фінансовий інжиніринг у ділових банках. Трансформація банківської системи країни в умовах західноєвропейської інтеграції.

14. Етапи формування грошово-кредитної системи Німеччини

Еволюція грошової системи. Грошова система Німеччини до Першої світової війни. Гіперінфляція в роки Першої світової війни. Грошова реформа 1924 р. Скасування золотого стандарту під час світової економічної кризи. Грошова система Німеччини в період підготовки та під час Другої світової війни. Грошова реформа 1948 р. за Л. Ерхардом. Еволюція ролі марки в Європейській валютній системі. Зміни у грошовій сфері після об'єднання зі Східною Німеччиною. Грошова система Німеччини та її еволюція у процесі західноєвропейської інтеграції. Роль німецької грошово-кредитної системи у процесах переходу до євро.

15. Система кредитно-фінансових установ Німеччини

Будова і структура кредитної системи. Німецький федеральний банк (бундесбанк), його організаційна структура, управління, завдання та функції.

Грошово-кредитна політика. Особливості грошово-кредитного регулювання в Німеччині. Основні інструменти грошово-кредитної політики. Еволюція грошово-кредитної політики в умовах західноєвропейської інтеграції.

Універсальні банки Німеччини та процеси концентрації банківського капіталу. Місце універсальних банків у банківській системі Німеччини. Комерційні банки: гросс-банки, регіональні та інші, особливості їх організації та операцій.

Мережа народних банків і банків Райфайзена. Система ощадкас у Німеччині. Інші фінансові установи кредитної системи країни, їх роль у процесах руху фінансових ресурсів.

16. Німецький федеральний банк

Історія становлення та розвитку Німецького федерального банку. Структура та функції Німецького федерального банку.

17. Регулювання грошово-кредитної системи Німеччини

Механізми регулювання грошово-кредитної системи Німеччини.

18. Етапи становлення грошово-кредитної системи Канади

Етапи становлення грошової системи Канади. Спроба створення банку в 1794 р. Створення в 1817 р. Монреальського банку. Введення в обіг фунта стерлінгів. Прийняття та значення Конфедеративного договору. Закон про банки, його зміст та сутність. Сучасний стан розвитку банківської справи в Канаді.

19. Банк Канади

Призначення та функції центрального банку Канади.

20. Система кредитно-фінансових установ Канади

Характеристика операцій банків Канади. Призначення і структура трастових компаній, кредитних об'єднань. Призначення спеціальних кредитно-фінансових інститутів: страхових компаній, кредитних союзів та ін.

21. Етапи становлення та характеристика грошово-кредитної системи Італії

Особливості розвитку сучасної економіки Італії. Основні показники платіжного балансу Італії. Історія розвитку банківської справи в Італії. Банківська справа Італії в довоєнний та післявоєнний періоди. Призначення та функції центрального банку Італії. Система банківських інститутів Італії: банки національних інтересів; банки рухомого майна; інвестиційні, регіональні; спеціальні кредитно-фінансові установи.

22. Еволюція та характеристика грошово-кредитної системи Японії

Генезис грошової системи Японії. Особливості розвитку грошової системи і грошового обігу до Другої світової війни. Інфляція в період Другої світової війни. Особливості відбудованого періоду. Валютна система Японії. Перетворення єни на регіональну і світову резервну валюту. Проблеми стабілізації курсу єни в сучасних умовах.

Становлення і розвиток кредитної системи Японії. Японські комерційні банки. Процеси концентрації банківського капіталу в Японії. Роль японських банків у створенні дзайбацу. Провідні японські банки, їх роль у фінансуванні економіки та її прискореному розвитку.

Особливості розвитку кредитної системи Японії до Другої світової війни та після неї. Роль кредитно-банківської системи після Другої світової війни. Банк Японії, його управління, функції та операції. Комерційні банки, особливості їх організації та операцій. Спеціальні кредитно-фінансові установи. Сучасні проблеми розвитку кредитної

системи Японії, банківська криза 1998 р. та її наслідки. Реформа кредитної системи Японії в 1998–2000 рр., її мета та основні етапи.

23. Банк Японії

Історія становлення та функції банку Японії. Структура банку Японії.

24. Система кредитно-фінансових інститутів Японії

Характеристика та структура кредитно-фінансових інститутів Японії: банки комерційні, зарубіжні, інші кредитно-фінансові установи: державні спеціалізовані банки, страхові, фондові компанії, поштово-ощадні каси.

25. Етапи становлення та розвитку грошово-кредитної системи Росії

Грошова система Росії: епохи металевих грошей і золотого стандарту. Грошові реформи в Росії, мета й особливості здійснення. Особливості грошового обігу до 1913 р. Грошовий обіг періоду Громадянської війни. Особливості грошового обігу в умовах адміністративно-командної системи господарювання. Національна валютна система Росії в період монополії зовнішньої торгівлі. Трансформація грошової системи в перехідній економіці. Формування національної валютної системи та її інтеграція у світову.

Становлення кредитної системи в Росії до 1913 р. Основні види банківських установ та їх види. Характер банківських операцій у до-революційній Росії. Банківська система епохи соціалізму, її завдання та функції. Кредитна реформа 1930 р. та процес одержавлення кредиту.

26. Грошово-кредитна система Російської Федерації

Реорганізація кредитної системи Росії в умовах перехідної економіки. Центральний банк Росії та його функції. Характер грошово-кредитного регулювання. Банківська система сучасної Росії. Спеціальні кредитно-фінансові установи в Росії.

27. Грошово-кредитна система Росії в умовах адміністративно-командної економіки

Історія розвитку грошово-кредитної системи Росії 1917–1991 рр. Структура банківської системи та характеристика операцій, що забезпечувала банківська система.

28. Грошово-кредитні системи країн, що розвиваються

Загальні особливості грошових і кредитних систем країн, що розвиваються. Двоїстий характер грошової системи. Ефект валютного

заміщення. Випуск національних валют. Боротьба країн, що розвиваються, за валютну незалежність. Проблеми валютної інтеграції. Колективні валюти країн, що розвиваються.

Валютні блоки. Валютні зони. Ломейські конвенції. Програма колективних дій країн “третього світу”: валютно-фінансовий аспект.

Роль грошово-кредитного співробітництва у вирішенні економічних проблем країн, що розвиваються. Розвиток грошово-кредитного співробітництва у країнах Латинської Америки, Азії та Африки. Формування колективних банків. Співробітництво на регіональному і субрегіональному рівнях.

Характер інфляційних процесів і антиінфляційна політика.

Особливості центральних банківських установ у країнах “третього світу”. Типи центральних банківських установ. Контроль за іноземними банками. Утворення національних кредитних установ. Система банків у країнах, що розвиваються. Банки розвитку, їх значення для забезпечення економічного розвитку. Неформальний фінансовий сектор. Розвиток ринків капіталу у країнах “третього світу”.

29. Грошово-кредитні системи країн з перехідною економікою

Характеристика грошово-кредитних систем країн, що належать до групи з перехідною економікою: країн СНД, Балтії, Центральної та Східної Європи, Китаю.

30. Грошово-кредитні системи нових індустріальних країн

Особливості розвитку грошово-кредитних систем нових індустріальних країн Латинської Америки, Південно-Східної Азії.

31. Етапи становлення монетарної системи Європейського союзу

Латинський монетарний союз 1865 р. Функціонування Скандинавського монетарного союзу в 1873–1924 рр. Європейський платіжний союз 1950 р. Римський договір 1957 р. Зона вільної торгівлі. Митний союз. Введення ЕКЮ та створення Європейського союзу (1978–1979 рр.). Маастрихтський договір та початок його дії в 1993 р. Фази “А”, “В” та “С” у формуванні монетарного союзу ЄС.

32. Європейський центральний банк: етапи становлення, функції, взаємодія з центральними банками країн Європейського Союзу

Створення Європейського валютного союзу в 1994 р. Реалізація фази “А” формування монетарного союзу ЄС та створення Європейського центрального банку і Європейської системи центральних банків. Завдання, функції, інструменти Європейського центрального банку.

33. Система банківського регулювання США. Федеральна корпорація страхування депозитів

Два принципи банківського регулювання: забезпечення стабільності та запобігання краху банків; обмеження концентрації капіталу в небагатьох кредитних установах і запобігання монопольному контролю за грошовим ринком.

Регулювання на федеральному рівні: казначейство, ФРС, контролер грошового обігу (за національними банками), Федеральна корпорація страхування депозитів (ФКСД).

Здійснення контролю на штатному рівні банківськими департаментами штатів. Роль інших урядових органів у контролі банківської діяльності – Міністерства юстиції (злиття), Комісії з бірж та цінних паперів (допуск на біржу та емісія акцій), Федеральної торговельної палати (обслуговування споживачів) та ін.

Неурядові органи контролю за діяльністю окремих груп кредитних установ (Американська асоціація банків, асоціація незалежних банків та ін.).

Становлення та роль Федеральної корпорації страхування депозитів.

34. Універсальні банки Німеччини та їх вплив на грошово-кредитну систему

Еволюція грошово-кредитної системи та політико-економічні чинники формування банківського капіталу в Німеччині. Модель взаємодії банків Німеччини з промисловістю. Типи універсальних банків: гросс-банки, приватні, регіональні, житлоцентралі та ощадні каси, кооперативні та приватні банки, філії зарубіжних банків.

35. Розвиток економіки Канади наприкінці ХХ ст. та відповідна трансформація грошово-кредитної політики

Грошова політика прив'язки канадського долара США в 1950–1970 рр. Плаваючий валютний курс 1970–1974 рр. Політика орієнтації на грошову масу в 1974–1991 рр. Реалізація політики орієнтації на рівень інфляції з 1991 р. Приватизація 90-х років, експортна орієнтація економіки та позитивний ефект цих заходів на підвищення економічного потенціалу країни.

Дисципліна “Аналіз банківської діяльності”

1. Предмет, об’єкти, суб’єкти аналізу та його завдання

Сутність, зміст та значення аналізу банківської діяльності. Методи та прийоми аналізу банківської діяльності. Види аналізу банківської діяльності: за періодичністю проведення; спектром досліджуваних питань; суб’єктами; охопленням досліджуваних об’єктів; метою і характером аналізу; об’єктами дослідження.

2. Методи та прийоми аналізу банківської діяльності

Характеристика методів та прийомів аналізу банківської діяльності: методи порівняння, приведення показників до порівняльного вигляду, використання абсолютних і відносних показників, групвань, балансовий, графічний, табличного відображення та ін.

3. Види аналізу банківської діяльності

Ознаки, за якими класифікується аналіз банківської діяльності: за спектром досліджуваних питань; суб’єктами; охопленням об’єктів; метою і характером аналізу; об’єктами дослідження.

4. Організація аналітичної діяльності в банках

Принципи організації аналітичної діяльності в установах банків. Характеристика централізованої та децентралізованої будови аналітичного відділу в банку. Джерела інформації для аналізу.

5. Загальний аналіз активних операцій банку

Зміст та завдання аналізу активних операцій банку. Горизонтальний та вертикальний аналіз операцій банку. Коефіцієнтний аналіз якості банків.

6. Аналіз кредитних операцій банку

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу кредитних операцій. Аналіз масштабів і динаміки кредитних вкладень. Аналіз оборотності позик. Аналіз погашення виданих позик. Аналіз диверсифікації кредитних вкладень.

7. Аналіз кредитного портфеля

Аналіз структури кредитного портфеля: за групами ризику, галузевою ознакою, строками використання, видами позичальників, характером та видами забезпечення. Оцінювання якості кредитного портфеля з позицій ризику. Аналіз якості кредитного портфеля банку з позицій захищеності від можливих втрат. Аналіз дохідності та ефективності кредитних операцій.

8. Аналіз дохідності та ефективності кредитних операцій

Система показників, за допомогою яких аналізується ефективність кредитних операцій.

9. Аналіз операцій банку із цінними паперами

Основні завдання, джерела інформації та основні підходи до аналізу операцій банку з цінними паперами. Аналіз структури операцій із цінними паперами. Аналіз вартості грошей у часі та дисконтування. Аналіз інфляційного впливу на реальну дохідність операцій із цінними паперами. Критерії альтернативного вибору фінансових інвестицій. Аналіз методів оцінки фінансових інвестицій. Аналіз дохідності операцій із цінними паперами.

10. Аналіз методів оцінки фінансових інвестицій

Первісна оцінка фінансових інвестицій. Визначення собівартості фінансових інвестицій. Оцінка фінансових інвестицій на дату балансу. Оцінка фінансових інвестицій за справедливою та амортизованою собівартістю.

11. Аналіз валютних операцій

Економічна сутність, завдання та інформаційна база аналізу валютних операцій банку. Аналіз масштабів, динаміки та структури валютних операцій. Аналіз валютної позиції банку. Аналіз кореспондентської мережі банку. Аналіз обмінних операцій. Аналіз ефективності валютних операцій.

12. Аналіз валютної позиції банку

Сутність та характеристика валютної позиції банку. Поняття відкритої та закритої валютних позицій. Довга та коротка відкриті валютні позиції банку. Розрахунок нормативу ризику загальної відкритої валютної позиції банку. Аналіз структури валютної позиції в розрізі операцій та валют. Фактори впливу на розмір валютної позиції банку.

13. Аналіз дохідності та ефективності активних операцій

Поняття та зміст активних операцій банку. Показники дохідності активних операцій. Аналіз дохідності та ефективності активних операцій банку.

14. Аналіз лізингових операцій банку

Сутність, завдання та інформаційна база аналізу лізингових операцій банку. Аналіз масштабів та динаміки лізингових операцій. Аналіз дохідності та рентабельності лізингових операцій.

15. Аналіз факторингових та форфейтингових операцій

Сутність факторингу, його види та інформаційна база. Аналіз динаміки та структури факторингових операцій. Аналіз ризикованості факторингових операцій. Аналіз ефективності факторингових операцій. Аналіз форфейтингових операцій.

16. Аналіз розрахунково-касових операцій банку

Значення, мета, завдання і інформаційні джерела аналізу розрахунково-касових операцій банку. Аналіз обсягів та динаміки розрахункових і касових операцій у національній валюті. Аналіз структури розрахунково-касових операцій за групами клієнтів, способами надання розрахункових документів, видами платіжних інструментів. Аналіз конкурентоспроможності банку щодо розрахунково-касового обслуговування клієнтів. Аналіз тарифів банку на розрахунково-касове обслуговування. Аналіз результатів здійснення операцій із розрахункового і касового обслуговування.

17. Аналіз операцій із банківськими платіжними картками

Мета та завдання аналізу операцій із банківськими платіжними картками. Інформаційне забезпечення аналізу та його види. Показники ефективності операцій із платіжними картками. Ризики у сфері карткового бізнесу.

18. Аналіз нетрадиційних банківських послуг

Види, мета, завдання та інформаційні джерела аналізу. Аналіз трастових операцій. Аналіз депозитарних послуг. Аналіз операцій з банківськими металами. Аналіз операцій з надання в оренду індивідуальних банківських сейфів. Аналіз нетрадиційних з дистанційного обслуговування клієнтів. Узагальнюючий аналіз нетрадиційних послуг банку.

19. Аналіз власного капіталу банку

Сутність та види банківського капіталу. Основні підходи до аналізу власного капіталу. Оцінка вартості власного капіталу. Статутний капітал та порядок його формування. Аналіз резервного капіталу, спеціальних фондів і резервів. Аналіз нерозподіленого прибутку як складової власного капіталу. Аналіз субординованого капіталу. Аналіз власного капіталу методом коефіцієнтів.

20. Аналіз зобов'язань банку

Економічна сутність зобов'язань банку, завдання аналізу та його інформаційна база. Аналіз динаміки та структури зобов'язань банку. Класифікація зобов'язань банку. Аналіз структури зобов'язань банку. Аналіз строкових депозитів. Аналіз депозитів до запитання. Аналіз використання міжбанківського кредиту у формуванні ресурсів банку. Аналіз ефективності формування та використання банківських ресурсів.

21. Аналіз депозитів до запитання

Характеристика показників, за допомогою яких здійснюють аналіз: оборотність коштів на поточних рахунках клієнтів; тривалість

одного обороту онкольних депозитів у днях; рівень осідання коштів на поточних рахунках; коефіцієнт нестабільності депозитів. Аналіз розвитку клієнтської бази: коефіцієнти плинності та залучення клієнтів, закріплення та постійності клієнтів.

22. Аналіз строкових депозитів

Характеристика показників, за допомогою яких здійснюють аналіз: оборотність депозитних вкладень; тривалість одного обороту депозитних вкладень у днях; рівень осідання депозитних вкладень, середній термін використання депозитів; коефіцієнт нестабільності депозитів; коефіцієнт використання депозитів, рівень диверсифікації депозитів, відносна витратність депозитів.

23. Аналіз формування та використання залучених ресурсів банку

Економічна сутність залучених ресурсів банку, завдання аналізу та його інформаційна база. Характеристика показників, за допомогою яких аналізують залучені ресурси банку.

24. Аналіз використання міжбанківського кредиту у формуванні ресурсів банку

Суть та характеристика міжбанківських кредитів. Показники, що характеризують аналіз використання міжбанківських кредитів. Аналіз активності залучення банком міжбанківських кредитів та депозитів. Аналіз структури міжбанківських кредитів та депозитів. Аналіз ефективності залучення та розміщення міжбанківських кредитів.

25. Аналіз доходів банку

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу доходів і витрат банку. Аналіз доходів. Аналіз обсягів, динаміки та структури доходів банку. Факторний аналіз доходів. Аналіз і оцінювання рівня дохідності банку.

26. Аналіз витрат банку

Аналіз витрат банку. Аналіз обсягів, динаміки та структури витрат банку. Факторний аналіз витрат банку.

27. Аналіз прибутку і рентабельності банку

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу прибутку і рентабельності банку. Аналіз прибутку і рентабельності на мікроекономічному рівні. Факторний аналіз прибутку. Оцінювання ефективності діяльності. Факторний аналіз норми прибутку на капітал. Аналіз фінансової стійкості банку за доходом і прибутком. Аналіз ефективності діяльності банків на макрорівні. Аналіз рентабельності банку.

28. Аналіз ліквідності комерційного банку

Економічна сутність ліквідності банку, мета та завдання аналізу. Аналіз коефіцієнтів ліквідності. Аналіз якості активів банку з позицій їх ліквідності. Аналіз ресурсної бази банку з позиції її ліквідності. Аналіз потреби банку в ліквідних засобах.

29. Аналіз якості активів банків

Поняття та структура активів банку. Класифікація активів за ступенем ліквідності. Фактори впливу на структуру активів банку. Аналіз динаміки та структури активів банку.

30. Визначення ризиків та їх класифікація, оцінювання і управління банківськими ризиками

Визначення ризиків та їх класифікація. Оцінювання та управління кредитним ризиком. Аналіз та оцінювання управління валютним ризиком. Аналіз і оцінювання інвестиційного ризику. Аналіз процентного ризику банку. Аналіз загального розміру банківських ризиків.

31. Аналіз банківських ризиків

Характеристика банківських ризиків. Політика ризику банку. Види політики ризику: уникнення ризику, зниження ступеня ризику, прийняття ризику.

32. Аналіз фінансової стійкості банків

Поняття фінансової стійкості банку. Характеристика коефіцієнтів, що характеризують фінансову стійкість банку: коефіцієнтів надійності; фінансового важеля; участі власного капіталу у формуванні активів; захищеності дохідних активів власним капіталом; мультиплікатора капіталу.

33. Аналіз ділової активності

Система коефіцієнтів для аналізу ділової активності банку. Аналіз ділової активності методом порівняння та взаємоузгодження банку джерел інвестування (ресурсів банку) та напрямів їх вкладень в активи.

34. Аналіз ефективності управління комерційними банками

Алгоритм розрахунку і економічний зміст показників, що характеризують ефективність управління банком: загальний рівень рентабельності; окупність витрат доходами; чиста процентна маржа; чистий спред; інший операційний дохід; “мертва точка” прибутковості; продуктивність праці; рентабельність активів; рентабельність дохідних активів; рентабельність капіталу; рентабельність діяльності за витратами; продуктивність праці середньорічного працівника та ін.

35. Рейтингові системи оцінки фінансового стану комерційних банків

Роль і значення рейтингової оцінки діяльності банків. Рейтингова система GAMEL.

Дисципліна “Центральний банк і грошово-кредитна політика”

1. Причини і способи створення центральних емісійних банків

Основні етапи розвитку центральних банків. Функції перших центральних банків. Причини виникнення центральних банків.

2. Призначення центральних банків та загальна характеристика їх статусу

Основне призначення центрального банку. Призначення банку як емісійного центру, банку банків, органу державного управління та ін. Юридичний статус центрального банку. Цілі діяльності центральних банків. Функції центрального банку.

3. Функції центрального банку

Характеристика та призначення основних функцій центрального банку: емісійний центр, провідник монетарної політики, банк банків, орган банківського регулювання та нагляду, валютний орган, банкір і фінансовий агент уряду та ін.

4. Становлення центрального банку в Україні та його статус

Правові засади створення НБУ. Основні етапи становлення НБУ. Правовий статус НБУ.

5. Функції, структура та керівні органи НБУ

Характеристика функцій НБУ: забезпечення стабільності національної грошової одиниці; здійснення грошово-кредитної політики; монопольне здійснення емісії національної валюти України та організація її обігу; організація системи рефінансування комерційних банків; встановлення для банків правил здійснення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності; організація створення і методологічного забезпечення системи грошово-кредитної та банківської статистичної інформації, статистики платіжного балансу; визначення системи, порядку і форм платежів; визначення напрямів розвитку сучасних електронних банківських технологій; здійснення банківського регулювання та нагляду; складення платіжного балансу, його аналіз та прогнозування; здійснення валютного регулювання; організація і здійснення валютного контролю; накопичення і зберігання золотовалютних резервів; здійснення операцій з ними та бан-

ківськими металами; аналіз стану грошово-кредитних, фінансових і валютних відносин; організація інкасації та перевезення банкнот і монет, інших цінностей; інші функції. Структура НБУ за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням. Структура та повноваження керівних органів НБУ: Рада НБУ та Правління НБУ. Фінансове забезпечення діяльності НБУ.

6. Основні завдання та права територіальних управлінь НБУ

Нормативне регулювання діяльності територіальних управлінь НБУ. Створення та організація діяльності. Основні функції та права територіальних управлінь НБУ.

7. Емісія банкнот: суть і механізм реалізації

Економічний зміст емісії банкнот та монет. Мета емісії. Основні функції емісії грошей: забезпечення національної економіки засобами обігу, платежу, нагромадження; фінансування дефіциту державного бюджету; здійснення антициклічного регулювання економіки. Поняття емісійної діяльності НБУ у вузькому та широкому розумінні. Організація емісійної діяльності НБУ.

8. Емісійно-касова діяльність установ НБУ

Функції та призначення структурних підрозділів НБУ в емісійно-касовому обслуговуванні. Порядок підкріплення банкнотами та монетами територіальних відділень НБУ в інших банків. Забезпечення банків зразками банкнот національної валюти та їх зберігання. Вимоги до формування та пакування банкнот (монет) національної валюти. Організація виготовлення, випуску в обіг і реалізація пам'ятних та ювілейних монет України. Правила визначення платіжності банкнот і монет НБУ.

9. Повноваження НБУ щодо прогнозування готівкового обігу і касових оборотів банку

Поняття та призначення прогнозів касових оборотів. Порядок формування прогнозних показників. Джерела надходжень готівки та напрями її видачі. Складання прогнозного розрахунку касових оборотів з видачі на виплати, пов'язані з оплатою праці. Складання прогнозного розрахунку касових оборотів із видачі на виплату пенсій, допомоги і страхових відшкодувань. Складання прогнозного розрахунку касових оборотів із надходжень від підприємств поштового зв'язку і видачі підкріплень цим підприємствам. Складання прогнозного розрахунку за іншими статтями надходжень та видачі готівки.

10. Особливості кредитних операцій центральних банків з комерційними

Призначення НБУ як кредитора в останній інстанції. Економічна суть кредитів, що надається НБУ комерційним банкам. Призначення кредитів. Види кредитів, що надаються НБУ: кредитні аукціони, ломбардні кредити, операції репо, стабілізаційні кредити.

11. Рефінансування НБУ комерційних банків

Зміст операції рефінансування. Вимоги НБУ до банків при здійсненні рефінансування. Види забезпечення кредитів рефінансування. Процедура кредитування на умовах рефінансування. Рефінансування банків шляхом надання кредитів овернайт. Коротко- та середньострокові кредити рефінансування банків. Рефінансування банків шляхом проведення операцій РЕПО. Рефінансування банків шляхом надання стабілізаційного кредиту.

12. Рефінансування банків шляхом проведення операцій РЕПО

Характеристика та види операцій РЕПО: пряме РЕПО, зворотнє РЕПО. Визначення процентного прибутку від інвестування коштів в угоду РЕПО. Порядок проведення операцій прямого РЕПО. Порядок здійснення операцій зворотного РЕПО.

13. Рефінансування банків шляхом надання стабілізаційного кредиту

Поняття та зміст стабілізаційного кредиту. Умов та механізм надання стабілізаційного кредиту. Категорія банків, що має право на стабілізаційний кредит. Варіанти надання стабілізаційного кредиту комерційним банкам.

14. Депозитні операції НБУ

Умови допуску банків до здійснення депозитних операцій НБУ. Процедура залучення грошових коштів на депозитні вклади. Порядок нарахування процентних витрат НБУ за залученими коштами. Умови залучення коштів за депозитними сертифікатами НБУ.

15. Організація міжбанківських розрахунків в Україні

Роль центрального банку в організації міжбанківських розрахунків. Завдання центрального банку при організації платіжної системи країни. Принципи здійснення міжбанківських розрахунків.

16. Міжбанківські кореспондентські відносини, їх види і порядок організації в Україні

Порядок встановлення кореспондентських відносин між банками. Поняття рахунків лоро, ностро. Переваги та недоліки прямих корес-

понтентських відносин між банками. Розрахунки з використанням рахунків у банку-посереднику, що відіграє роль агента з розрахунків. Розрахунки з використанням спеціалізованих розрахункових установ і мереж (клірингових установ). Основи організації міжбанківських платежів в Україні. Здійснення міжбанківських розрахунків через СЕП НБУ. Технологія міжбанківських розрахунків у СЕП НБУ. Організація міжбанківських розрахунків через СЕП.

17. Регулювання банківської діяльності: суть, завдання і органи, що здійснюють його

Сутність і завдання банківського регулювання і нагляду. Форми державного регулювання банківської діяльності: адміністративне, індикативне.

18. Економічні нормативи діяльності комерційних банків

Необхідність встановлення економічних нормативів діяльності комерційних банків. Система економічних нормативів НБУ: нормативи капіталу, ліквідності, кредитного ризику, інвестування, ризику загальної відкритої валютної позиції банку. Порядок розрахунку показників, база для розрахунку.

19. Механізм обов'язкового резервування

Необхідність формування обов'язкових резервів банками України. Методика формування обов'язкових резервів. Звітний період резервування. Норматив резервування. Об'єкт резервування.

20. Система гарантування депозитів в Україні

Призначення системи гарантування вкладів фізичних осіб. Порівняльний аналіз систем гарантування різних країн світу. Умови участі у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб, членство банків. Характеристика діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

21. Необхідність і завдання нагляду за діяльністю комерційних банків

Поняття та необхідність банківського нагляду в Україні. Умови банківського нагляду. Рівні державного контролю та нагляду за діяльністю банків. Основні завдання та мета банківського нагляду. Принципи банківського нагляду. Повноваження та функції служби банківського нагляду.

22. Форми, об'єкти і методи банківського нагляду

Сутність принципів банківського нагляду: законності, об'єктивності, незалежності контролю, компетентності, універсальності, обов'язковості, єдності вимог, комплексності, плановості, постійності, гласності. Напрямки здійснення нагляду. Форми банківського нагляду.

ду: загальний, інтенсивний, високого ступеня. Види контрольно-наглядових функцій центрального банку. Методи банківського нагляду: безвиїзний контроль, інспекційні перевірки.

23. Порядок проведення інспекційних перевірок комерційних банків

Сутність та призначення інспекційних перевірок. Об'єкти перевірок. Мета проведення інспекційних перевірок НБУ. Етапи інспекційної перевірки. Формування звіту про інспектування.

24. Органи банківського нагляду в Україні: статус, структура і повноваження

Повноваження органів влади у сфері банківського нагляду; зарубіжний досвід. Рівні державного контролю та нагляду за діяльністю банків. Повноваження НБУ як єдиного органу банківського нагляду в Україні, його співробітництво з іншими установами та організаціями.

25. Заходи впливу на комерційні банки

Характеристика заходів впливу, що можуть застосовуватись НБУ до банків: письмове застереження, укладення письмової угоди, скликання загальних зборів учасників, зупинення виплати дивідендів, встановлення для банку підвищених економічних нормативів, підвищення резервів на покриття можливих збитків за кредитами та іншими активами, обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій з високим рівнем ризику, заборона надавати бланкові кредити, накладання штрафів та ін. Суть заходів впливу попереднього реагування та примусових заходів впливу.

26. Обслуговування внутрішнього та зовнішнього боргу НБУ

Сутність і види державного боргу. Характеристика основних методів фінансування НБУ внутрішнього державного боргу: здійснення емісії грошей, надання прямих кредитів центрального банку уряду, залучення внутрішніх позик. Функції НБУ в обслуговуванні внутрішнього державного боргу. Структура зовнішнього боргу держави. Учасники управління зовнішнім державним боргом. Функції НБУ в обслуговуванні зовнішнього державного боргу країни.

27. Роль НБУ в касовому виконанні Державного бюджету

Сутність касового виконання Державного бюджету. Системи касового виконання Державного бюджету. Функції НБУ в касовому виконанні Державного бюджету України.

28. НБУ – валютний орган, його завдання і повноваження

Валютна політика як основа валютного регулювання і контролю. Функції центрального банку як провідника валютної політики. Види валютної політики. Мета та завдання валютної політики НБУ.

29. Методи валютного регулювання та їх характеристика

Зміст та характеристика валютного регулювання. Мета та завдання валютного регулювання. Суб'єкти валютного регулювання і контролю: центральний банк, уряд країни, уповноважені банки, юридичні особи-нерезиденти, резиденти, фізичні особи-нерезиденти, резиденти. Повноваження НБУ у сфері валютного регулювання. Об'єкти валютного регулювання. Методи валютного регулювання: валютні інтервенції; девізна валютна політика, девальвація та ревальвація валют; дисконтна (облікова) політика; управління валютними резервами (диверсифікація); валютні обмеження. Поняття та зміст валютного контролю. Курсова політика НБУ.

30. Курсова політика НБУ

Поняття валютного курсу. Чинники впливу на динаміку валютного курсу: макроекономічні та кон'юктурні. Характеристика режимів валютних курсів. Типи фіксації курсу. Періодичність встановлення курсу валют.

31. Регулювання НБУ поточних валютних операцій

Сутність та види валютних операцій. Правила здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку. Регулювання операцій з обміну іноземної валюти. Встановлення курсу гривні до іноземних валют. Організація роботи з проведення валютно-обмінних операцій. Здійснення операцій з конвертації готівкової іноземної валюти однієї іноземної держави на готівкову іноземну валюту іншої іноземної держави. Використання готівкової іноземної валюти.

32. Регулювання НБУ операцій з руху капіталу

Характеристика та види валютних операцій з руху капіталу. Форми валютного контролю за операціями з руху капіталу, що застосовуються в Україні.

33. Грошово-кредитна політика НБУ

Соціально-економічна суть грошово-кредитної політики. Передатковий механізм впливу грошово-кредитної політики на динаміку ВВП. Суб'єкти та об'єкти грошово-кредитної політики. Завдання й цілі грошово-кредитної політики.

34. Типи грошово-кредитної політики

Цілі грошово-кредитної політики. Типи грошово-кредитної політики: рестрикцій на ГКП, експансіоністська ГКП, селективна (вибіркова) ГКП.

35. Інструменти грошово-кредитної політики НБУ

Характеристика основних інструментів грошово-кредитної політики: облікова ставка; норма обов'язкових резервів; операції на відкритому ринку; селективні методи впливу на кредитну активність комерційних банків. Класифікація інструментів грошово-кредитної політики центрального банку: за об'єктами впливу; формою; особливостями параметрів, що встановлюються у процесі регулювання; термінами впливу. Зміст адміністративних інструментів грошово-кредитної політики.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Законодавча

1. *Закон* України “Про банки і банківську діяльність” № 2121-III від 07.12.2000 // ВВР України. — 2001. — № 5–6. — С. 30 (із змін. і допов.).
2. *Закон* України “Про Національний банк України” № 679-XIV від 20.05.99 // ВВР України. — 1999. — № 29. — С. 238 (із змін. і допов.).
3. *Цивільний кодекс* України. Офіційний текст / Міністерство юстиції України. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 464 с.
4. *Закон* України “Про іпотеку” від 05.06.03 // ВВР України. — 2003.
5. *Закон* України “Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим боргом та іпотечні сертифікати” від 19.06.03 № 979 // ВВР України. — 2003.
6. *Закон* України “Про фінансово-кредитні механізми управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю” від 19.06.03 № 978 // ВВР України. — 2003.
7. *Закон* України “Про фінансовий лізинг” від 11.12.03 № 1381 // ВВР України. — 2003.
8. *Закон* України “Про цінні папери і фондову біржу” від 18.06.91 // ВВР України. — 2003.
9. *Закон* України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30.10.96 // ВВР України. — 1996.
10. *Закон* України “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті” від 23.09.94 // ВВР України. — 1994.
11. *Закон* України “Про оподаткування прибутку підприємств” (у ред. від 22.05.97 // ВВР України. — 1997.
12. *Закон* України “Про лізинг” від 16.12.97 // ВВР України. — 1997.
13. *Закон* України “Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень” від 18.11.03 № 1255-IV // ВВР України. — 2003.
14. *Закон* України “Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати” від 19.06.03 № 979-IV // ВВР України. — 2003.
15. *Закон* України “Про обіг векселів в Україні” від 05.04.01 № 2374-III // ВВР України. — 2001.
16. *Положення* про порядок залучення іноземних кредитів та надання гарантій Кабінету Міністрів України для забезпечення

- зобов'язань юридичних осіб-резидентів щодо їх погашення”: Затв. постановою Кабінету Міністрів України № 414 від 05.05.94.
17. *Тимчасовий* порядок державної реєстрації іпотек: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 31.03. 04 № 410.
  18. *Інструкція* про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах: Затв. постановою Правління НБУ від 12.11.03 № 492.
  19. *Положення* про порядок здійснення уповноваженими банками операцій за документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями: Затв. постановою Правління НБУ від 03.12.03 № 514.
  20. *Положення* про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Затв. постановою Правління НБУ від 03.12.03 № 516.
  21. *Інструкція* з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів в установах банків України: Затв. постановою Правління НБУ від 03.12.03 № 520.
  22. *Положення* про порядок визначення справедливої вартості та зменшення корисності цінних паперів: Затв. постановою Правління НБУ від 17.12.03 № 561.
  23. *Положення* про зупинення операцій, арешт та примусове списання коштів в іноземних валютах та банківських металів: Затв. постановою Правління НБУ від 03.12.03 № 515.
  24. *Положення* про регулювання Національним банком України ліквідності банків України шляхом рефінансування, депозитних та інших операцій: Затв. постановою Правління НБУ від 24.12.03 № 584.
  25. *Положення* про порядок видачі резидентам погодження Національного банку України на проведення окремих операцій: Затв. постановою Правління НБУ від 30.12.03 № 597.
  26. *Положення* про надання банками України інформації за угодами з купівлі та продажу кредитних ресурсів у національній валюті на міжбанківському кредитному ринку: Затв. постановою Правління НБУ від 21.01.04 № 20.
  27. *Інструкція* про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Затв. постановою Правління НБУ від 21.01.04 № 22.
  28. *Інструкція* про міжбанківський переказ грошей в Україні в національній валюті: Затв. постановою Правління НБУ від 17.03.04 № 110.

29. *Положення про порядок визначення та формування обов'язкових резервів для банків України*: Затв. постановою Правління НБУ від 21.04.04 № 172.
30. *Положення про забезпечення безперебійного функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків України*: Затв. постановою Правління НБУ від 17.06.04 № 265.
31. *Положення про порядок видачі індивідуальних ліцензій на переказування іноземної валюти за межі України для оплати банківських металів та проведення окремих валютних операцій*.
32. *Положення про порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів і надання резидентами позик в іноземній валюті нерезидентам*: Затв. постановою Правління НБУ від 17.06.04 № 270.
33. *Правила бухгалтерського обліку банками України обмінних операцій в іноземній валюті та банківських металах*: Затв. постановою НБУ від 21.07.97 № 3238.
34. *Положення про оформлення та подання клієнтами платіжних доручень в іноземній валюті, заяв про купівлю або продаж іноземної валюти до уповноважених банків і інших фінансових установ та порядок їх виконання*: Затв. постановою Правління НБУ від 05.03.03 № 82.
35. *Правила здійснення фізичними особами переказів іноземної валюти в межах України*: Затв. постановою правління НБУ від 12.03.03 № 103.
36. *Положення про депозитарну діяльність Національного банку України*: Затв. постановою Правління НБУ від 19.03.03 № 114.
37. *Положення про здійснення банками фінансового моніторингу*: Затв. постановою Правління НБУ від 14.05.03 № 189.
38. *Інструкція про порядок виконання операцій з дорогоцінними металами, що скуповуються у населення у виробих і брукхті*: Затв. постановою Правління НБУ від 21.05.03 № 206.
39. *Положення про порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням облігацій внутрішніх державних позик*: Затв. постановою Правління НБУ від 18.06.03 № 248.
40. *Положення про організацію операційної діяльності в банках України*: Затв. постановою Правління НБУ від 18.06.03 № 254.
41. *Правила організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України*: Затв. постановою Правління НБУ від 19.03.03 № 124.

42. *Правила* бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України: Затв. постановою Правління НБУ від 18.06.03 № 255.
43. *Інструкція* про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Затв. постановою Правління НБУ від 28.08.01 № 368.
44. *Інструкція* про касові операції в банках України: Затв. постановою Правління НБК від 14.08.03 № 337.
45. *Положення* про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень: Затв. постановою Правління НБУ від 31.08.01 № 375.
46. *Положення* про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банківських установах України: Затв. постановою Правління НБУ від 30.12.98 № 566.
47. *Порядок* ведення аналітичного обліку установами банків України: Затв. постановою Правління НБУ від 30.12.97 № 466 (зі змін, та допов.).
48. *Порядок* формування коригуючих проводок, що здійснюються комерційними банками України з метою забезпечення реальної фінансової звітності: Затв. постановою Правління НБУ від 10.09.98 № 358 (зі змін, та допов.).
49. *Положення* про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України: Затв. постановою правління НБУ від 16.12.02 № 508.
50. *Інструкція* з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України: Затв. постановою Правління НБУ від 20.08.03 № 355.
51. *Інструкція* з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України: Затв. постановою Правління НБУ від 20.10.04 № 495.
52. *Тимчасове* положення про порядок довгострокового рефінансування (підтримання ліквідності) банків Національним банком України: Затв. постановою Правління НБУ від 12.02.03 № 51.
53. *Інструкція* з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України: Затв. постановою Правління НБУ від 15.09.04 № 435.
54. *Інструкція* з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України: Затв. постановою Правління НБУ від 17.11.04 № 555.

55. *План рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України*: Затв. постановою Правління НБУ від 17.06.04 № 280.
56. *Правила бухгалтерського обліку операцій з документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями в банках України*: Затв. постановою Правління НБУ від 17.11.04 № 549.
57. *Інструкція з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів комерційних банків України*: Затв. постановою Правління НБУ від 11.12.2000 № 475.
58. *Правила бухгалтерського обліку операцій довірчого управління в банках України*: Затв. постановою Правління НБУ від 12.11.03 № 498.
59. *Інструкція про порядок відображення в бухгалтерському обліку банками України поточних і відстрочених податкових зобов'язань та податкових активів*: Затв. постановою Правління НБУ від 19.03.03 № 121.
60. *Інструкція з бухгалтерського обліку запасів матеріальних цінностей банків України*: Затв. постановою Правління НБУ від 10.12.04 № 625.
61. *Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України*: Затв. постановою Правління НБУ від 07.12.04 № 598.

Основна

62. *Адамик Б. П.* Національний банк і грошово-кредитна політика. — Тернопіль: Карт-бланш, 2002. — 278 с.
63. *Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій, Вергуленко та ін.* — К.: Вид-во КНЕУ, 2003. — 600 с.
64. *Банковское дело / Под ред. В. И. Колесникова, Л. П. Кроливецкой.* — М.: Финансы и статистика, 1995.
65. *Банківський нагляд / В. І. Грушко, С. М. Лаптев, О. С. Любунь, К. Є. Раєвський.* — К.: Центр навч. літ., 2004. — 264 с.
66. *Інвестиції в Україні/ За ред. С. І. Бакаріна.* — К.: Кондорд, 1996.
67. *Іванов В. М., Софіщенко І. Я.* Грошово-кредитні системи зарубіжних країн. — К.: МАУП, 2001. — 232 с.

68. *Маркова О. М., Сахарова Л. С., Сидоров В. М.* Комерческие банки и их операции. — М.: Банки та биржи, 1995.
69. *Романишин В. О., Уманців Ю. М.* Центральний банк і грошово-кредитна політика. — К.: Атика, 2005. — 480 с.
70. *Основи банківської справи /* За ред. А. М. Мороза. — К.: Лібра, 1994.
71. *Савлук М. І., Мороз А. М., Коряк А. М.* Вступ до банківської справи. — К.: Лібра, 1998.
72. *Банківська справа: Навч. посіб. /* За ред. проф. Р. І. Тиркала. — Тернопіль: Карт-бланш, 2001. — 314 с.
73. *Васюренко О. В.* Банківські операції: Навч. посіб. — К.: Знання, 2004. — 324 с.
74. *Кравець В. М., Кравець О. В.* Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність / За ред. В. І. Міщенко. — К.: Знання-Прес, 2003. — 470 с.
75. *Петрук О. М.* Банківська справа: Навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. — К.: Кондор, 2004. — 462 с.
76. *Основи банківської справи /* І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін, В. В. Соляр, С. І. Маслов. — К.: 2005. — 410 с.
77. *Шевченко Р. І.* Банківські операції: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. — К., 2003. — 276 с.
78. *Кіндрацька Л. М.* Бухгалтерський облік у комерційних банках України: Підручник. — К.: КНЕУ, 2001. — 636 с.
79. *Облік і аудит у банках: /* А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька, Т. В. Кривов'яз та ін. — К.: Вид-во КНЕУ, 2004. — 536 с.
80. *Операції комерційних банків /* Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук, Я. Грудзевич, М. Вознюк. — К.; Л., 2003. — 500 с.
81. *Рудьий К. В.* Финансово-кредитные системы зарубежных стран. — М.: Новое знание, 2003. — 302 с.
82. *Кузьмінська О. Е., Кириленко В. Б.* Організація обліку в банках. — К.: Вид-во КНЕУ, 2002. — 282 с.

Додаткова

83. *Управління валютними ризиками /* За ред. В. А. Ющенко, В. Міщенко. — К.: Знання, 1998.
84. *Карчева Г., Ревун В.* Шляхи вдосконалення нагляду та регулювання діяльності проблемних банків // Вісн. НБУ. — 2000. — № 4. — С. 26–28.

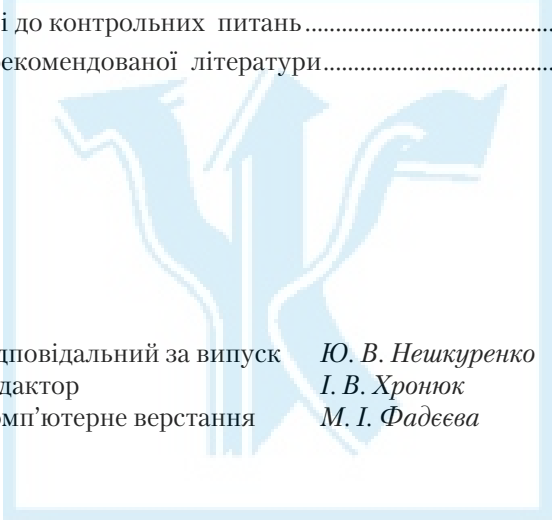
85. *Кіндрацька Л.* Формування і використання резервів під кредитні ризики та методика обліку цих операцій у комерційних банках України // Банк. справа. — 2000. — № 1. — С. 35–39.
86. *Клюско Л. А.* Диверсифікація оподаткування діяльності банків // Фінанси України. — 1999. — № 12. — С. 78–81.
87. *Гладких Д.* Основні показники фінансової стабільності банківської установи // Вісн. НБУ. — 1999. — № 10. — С. 29–33.
88. *Довгань Ж.* Управління власним капіталом комерційного банку // Вісн. НБУ. — 1999. — № 8. — С. 47–49.
89. *Заруба О. Д.* Банківський менеджмент і аудит. — К.: Лібра, 1996.
90. *Роуз С.* Банковский менеджмент. — М.: Дело ЛТД, 1995.
91. *Демківський А. В.* Вексельний обіг в Україні: Навч. посіб. — К.: ВІРА-Р, 2003. — 512 с.
92. *Лагутін В. Д.* Гроші та грошовий обіг. — К., 2003. — 200 с.
93. *Лагутін В. Д.* Кредитування: теорія і практика. — К.: 2004. — 216 с.
94. *Васюренко О. В., Волохата К. О.* Економічний аналіз діяльності комерційних банків. — К., 2004. — 396 с.
95. *Банківські операції* / За ред. В. І. Міщенко. — К., 2004. — 706 с.
96. *Міщенко В. І., Кротюк В. Л.* Центральні банки: організаційно-правові засади. — К., 2004. — 371 с.
97. *Банківський нагляд* / В. І. Міщенко, А. П. Яценюк, В. В. Коваленко, О. Г. Коренева. — К., 2004.
98. *Ющенко В. А., Міщенко В. І.* Валютне регулювання. — К., 2004. — 360.
99. *Кредитний ризик комерційного банку* / За ред. В. В. Вітлінського. — К., 2004. — 260 с.
100. *Реорганізація та реструктуризація комерційних банків* / В. І. Міщенко, А. В. Шаповалов, В. В. Салтинський, І. М. Вядрова. — К., 2002. — 216 с.
101. *Грошово-кредитна політика в Україні* / В. С. Стельмах, А. О. Єпіфанов, Н. І. Гребенюк, В. І. Міщенко. — К., 2003. — 422 с.
102. *Міщенко В. І., Шаповалов А. В., Юрчук Г. В.* Електронний бізнес на ринку фінансових послуг. — К., 2003. — 280 с.
103. *Латтев С. М., Денисенко М. П.* Банківська діяльність (вітчизняний та зарубіжний досвід). — К., 2004. — 320 с.
104. *Вешкин Ю. Г., Авагян Г. Л.* Банковские системы зарубежных стран: Курс лекций. — М., 2004.

105. *Облік і аналіз діяльності комерційного банку*: Навч. посіб. / Т. О. Плісак, С. А. Гагаріна, Л. В. Недеря, Л. О. Нетребчук. — К., 2003. — 308 с.
106. *Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності*: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — 312 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Зміст програми комплексного державного екзамену.....	4
“Банківські операції”	4
“Аналіз банківської діяльності”	9
“Центральний банк і грошово-кредитна політика”.....	14
“Грошово-кредитні системи зарубіжних країн”.....	18
Питання для самоконтролю	24
Коментарі до контрольних питань.....	28
Список рекомендованої літератури.....	56

Відповідальний за випуск	<i>Ю. В. Нешикуренко</i>
Редактор	<i>І. В. Хронюк</i>
Комп'ютерне верстання	<i>М. І. Фадєєва</i>

МАУП

Зам. № ВКЦ-2585

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП